БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

1961 ч. ИЮЛЬ 6 ЧЕТВЕРГ № 158 (4948).

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

Өртээ 2 көп.

ДЭЭДИ ШКОЛА АЖЫЛДАКЧЫЛАРЫНЫҢ БҮГҮ-ЭВИЛЕЛ ЧӨВҮЛЕЛ ХУРАЛЫНЫҢ КИРЖИКЧИЛЕРИНГЕ

Эргим эштер!

Совет Эвилелинин Коммунистиг партиязының Төп Комитеди болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели силерге болгаш силериҢ нүүрүнер-биле дээди школаның профессорларына, башкыларына, студентилеринге болгаш бүгү ажылдакчыларына изиг байырны чедирип тур.

Дээди школа ажылдакчыларының Бүгү-эвилел чөвүлел хуралы Совет Эвилелинин Коммунистиг партиязының XXII съездизинин будүүзүнде өртүп турар-дыр. Ол төөгүлүг болуушкунну күш-ажылчы чаа-чаа тиилелгелер-биле төлептиг уткуур талазы-биле бодунун күзелинге совет улус чаңгыс ай.

СЭКП-ниң XXII съездизи совет улустуң улуг чедиишкиннерин түүнээр болгаш партияның чаа программазын—бистиң чуртка коммунизм тургузуушкунунуң программазын хүлээп алыр.

Коммунистиг партия болгаш Совет чазак дээди өредилгениң хөгжүлдезинче улуг кичээнгейни соксаал чокка салып турар. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының тиилээни болза эртемниң болгаш техникының бүгү чаагай үүлдүрин, культураның бүгү чаалап алыышыннарын делегей төөгүзүнде бир-ле дугаар чонга бараан болдурган. Бодунун хөгжүлдезиниң бүгү төөгүзүнүн дуургузукда кижи төрелгетеннің ажылдап кылганы бүгү-ле байлактарның билинин шиңгээдип алыры коммунистиг ниитилелди тургузарына өргежок чугула деп Коммунистиг партияның болгаш совет күрүнениң улуг үндезилекчизи В. И. Ленин өредип чораан.

Совет өрге-чагырганың чылдарында бистиң школавыс кайгамчык дургени-биле хөгжүп келген. Улус ажыл-агыйының болгаш культураның бүгү адырларына хөй санныг инженерлерни, агрономнарны, эмчилерни, башкыларны болгаш өске-даа тускай эртемниглерни ол белетхээн. Инженерлер белеткеп үндүрер талазы-биле бистиң чуртувус делегейде бирги черни эзлеп турар. Совет Эвилелинин эвилелдешкен бүгү республикаларында интеллигенцияның кадрларын белеткээри дедиишкинниг боттанып турар.

Дээди школаның профессорлары база башкылары бойдус болгаш ниитилел хөгжүлдезинин дүүмнерин билири-биле, өөренип алган билиглерин практика кылына хереглеп билири-биле бистиң аныяктарывысты чепсеглеп, марксизм-ленинизмниң улам-на тиилеп турар идеяларының угаан-бодалына, совет патриотизмниң болгаш пролетаржы интернационализмниң ёзуузунга ол аныяктарны кижизидип турар.

Дээди школага белеткеттинген тускай эртемниглер үлетпүрүү болгаш көдээ ажыл-агыйны хөгжүдеринге, бистиң улуг чуртувустуң эртем-техникиг дешилгезинге улуг рольду ойнаан. Улус ажыл-агыйының хөгжүлдезиниң эң-не нарын сорулгаларын чедиишкиниг шиитпирлеп шыдаар, билиглериниң бүгү-ле адырларының талазы-биле бедик мергежилдиг кадрлар бисте ам бар.

Дээди школа эртем ажылдакчыларының хөй санныг отрядын өстүрген, олар бүгү кижи төрелгетеннің дешилгезиниң бажында чоруп орар социалистиг Төрээн чуртту боттарының күш-ажылы-биле болгаш мергежили-биле алдаржыдып турарлар. Дээди школаның профессорлары болгаш башкылары эртемнин, техниканың, экономиканың болгаш культураның хөгжүлдезинге улуг ужур-дузалыг болуп турар өртем айтырыгларын шиитпирлээринге улуг салыышкынны киргеннер. Совет Эвилелинин шылгарангай чедиишкиннерин чедип алырына, октаргайның делгемин шинчилээринге, атомнуг энергияны тайбың сорулгаларга ажыглаарына, реактивтиг техниканы тургузарына, электрониканы болгаш эртемниң база техниканың өске-даа адырларын хөгжүдеринге бистиң дээди школавыс улуг рольдуг болган.

ССРЭ-ге коммунистиг ниитилелдиң тургузуушкунун улам калбартыры бедик мергежилдиг тускай эртемниглерни белеткээрин, эртемни, техниканы болгаш культураны хөгжүдер талазы-биле чаа-чаа улуг сорулгаларны дээди школаның мурнунга салып турар.

Дээди өредилге черлериниң профессорлары болгаш башкылары, партия, комсомол болгаш профэвилел организациялары боттарының бүгү кужениишкиннерин школаның амыдырал-биле харылзаазын быжыглаар болгаш ССРЭ-де улус өредилгезиниң системазын улам ыңай хөгжүдер дугайында Хоойлуну күүседиринче угландыраар ужурлуг. Чаа чалада дээди школаның ажылчорудулгазында кол чүве—өредилгени ниитилелге ажыктыг күш-ажыл-биле холбаштырарына үндезилээш, тускай эртемниглер белеткээриниң деннелин улам бедидери болур.

Дээди школа студентилерге теория болгаш практика талазы-биле ханы билиглерни бээр, күш-ажылга ынакшылды болгаш хөй-ниити ажыл-чорудулгага чаңчылды оларга сиңирер ужурлуг. Аныяк тускай эртемниглер ада-чурттуң болгаш делегейниң эртеминиң база техниказының эң чаа чедиишкиннерин түүлүнга чедип шиңгээдип алыр, ажыл-херектің практиказын эки билир, коммунистиг ниитилелди тургузары дээш эң чүткүлдүг демиселчилер болур хүлээлгелиг.

Дээди школаны улам ыңай хөгжүдери болгаш сайзыраңгайжыдары ада-чурт эртемниң тутуп улам бединдиле кадруун шыдаар эртемнер-педагогиктиг кадрларны белеткээр чорукту улам экижидерин негеп турар. Дээди школа башкызы бүрүзүнүн хүлээлгези—бодунун теоретиктиг болгаш практиктиг билиглерин база башкы талазы-биле мергежилин доктаамал бедидери болур.

Улус ажыл-агыйының болгаш культураның бүгү адырларын улам ыңай хөгжүдериниң теория талазыбиле улуг айтырыгларын болгаш практиктиг сорулгаларын шиитпирлээринче угланган өртем-шинчилел ажылдарын дээди өредилге черлеринге улам калбартыры өргежок чугула. Чуруттун бүгү-ле эртемденнерибиле кады бүдүрүлгенин ажылдакчылары-биле каттыжып алгаш, бойдустун чаа-чаа курлавырларын илередири, депшилгени дүргедедип турар теоретиктиг чаа түүнелдер-биле болгаш ажыдыышкыннар-биле улус ажыл-агыйын техниктиг чепсеглээри, өртем-шинчилелдериниң түүнелдерин бүдүрүлгеге, амыдыралга дүргени-биле нептередири дээди өредилге черлериниң эртемденнериниң хүлээлгези болуп турар.

Совет улус амгы үеде көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин улам ыңай көдүрер талазы-биле чугула сорулганы шиитпирлеп турар. Дээди школаның ажылдакчыларының хүндүлүг хүлээлгези—ол улуг сорулгаларны күүседиринге идепкейлиг киржири болур. Көдээ ажыл-агый экономиказының болгаш көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин организастаарының айтырыгларын чуруттун янзы-бүрү зоналарынга тазыыштыр дээди өредилге черлериниң өртемденнери ажылдап кылыр, көдээ ажыл-агый культураларының дүжүдүн бедидериниң, мал ажылының, көдээ ажыл-агыйны комплексилиг механизастаарын болгаш электрижидерин улам ыңай хөгжүдериниң айтырыгларын олар ажылдап кылыр чорук өргежок чугула.

Дээди өредилге черлериниң ниитилел өртемнериниң профессорлары болгаш башкылары коммунистиг тургузуушкуннуң практиказын, амгы үе-чаданың ниитилел болуушкуннарын болгаш дүрүм ёзуугаар үүлдерин ханызы-биле өөренип көөр болгаш теория талазы-биле түүнеп көөр хүлээлгелиглер. Марксисчи-ленинчи теориянын арыг болуру дээш, ревизионизмге, догматизмге, чондан хоорлур чорукка улур, буржуаз идеологияга улур өөтеш чок демиселди дээди школаның бүгү ажылдакчылары чорудар херек.

Профессорлар болгаш башкылар боттарының билиглерин ажылчы чоннарның массаларынче нептередир, эртемниң болгаш техниканың чедиишкиннериниң идепкейлиг пропагандистери болур, чоннуң культурлуг болгаш ниити-өредилге деннелин бедидеринге шуут киржир хүлээлгелиг.

Бүгү совет улус-биле кады дээди өредилге черлериниң ажылдакчылары Совет Эвилелинин Коммунистиг партиязының XXII съездизин аныяк тускай эртемниглерни белеткээр болгаш эртем-шинчилел ажылдарын хөгжүдер талазы-биле чаа-чаа чедиишкиннерлиг уткуур дээрзинге чигзиниг турбас.

Бистиң чуртка коммунистиг ниитилелди тургузарының херээнге төлептиг салыышкынны дээди школаның ажылдакчылары киирер дээрзинге быжыг бүзүрелин СЭКП ТК болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели илергейлеп тур.

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТӨП КОМИТЕДИ.

ССР ЭВИЛЕЛИНИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИ.

ЧОННУҢ АМЫДЫРАЛЫ-БИЛЕ СЫРЫЙ ХАРЫЛЗАА ДЭЭШ

Дээди школа ажылдакчыларының Бүгү-эвилел чөвүлел хуралы

МОСКВА, июль 4. (СЭТА). Совет Ада-чурттуң чечектелиишкининге, бистиң эртемивистиң чайынналчак чедиишкиннеринге канчаар-даа аажок улуг роль дээди школаның ажылдакчыларынга онаажып турар. Совет чуруттуң улус ажыл-агыйында дээди эртемниг 3,6 миллион хире кижилер ажылдап турар. Инженерлер белеткээриниң талазы-биле Совет Эвилели делегейде бирги черни эзлеп турар.

Дээди школа ажылдакчыларының чөвүлел хуралы аңаа ажыттынган Кремльдиң Улуг Ордузунуң залынга удуртукчулар, университеттериниң болгаш институттарының башкылары, улус ажыл-агый чөвүлелдериниң, министерстволарның болгаш ведомстволарның, дээди өредилге черлериниң партия, профэвилел, комсомол организацияларының, бүдүрүлгелериниң, колхозтарның болгаш совхозтарның төлээлекчилери — шупту 2500 ажыг кижи чыглып келген.

Социалистиг чуруттарның: Болгарияның, Вьетнамның Демократтыг Республиказының, Венгрияның, ГДР-ниң, Кыдат Улус Республиканың, Моол Арат Республиканың, Польшаның, Румынияның, Чехословакияның дээди школаларының төлээлекчилери чөвүлел хуралда олуржуп турар.

Ложаларга Л. И. Брежнев, А. Н. Косыгин, Н. А. Мухитдинов, Е. А. Фурцева, Н. С. Хрущев, Г. И. Воронов, В. В. Гришин олар көстүп келирге чөвүлел хуралдың киржикчилери үр адыш часкаашкыннары-биле утказаннар.

Чөвүлел хуралдың киржикчилериниң мурнунда улуг, харыысалгалыг сорулгалар туруп турар. Школаның амыдырал-биле харылзаазын быжыглаар дугайында, Совет Эвилелинге улус өредилгезиниң системазын улам ыңай хөгжүдер дугайында Хоойлу ийи чыл мурнунда хүлээп алдынган. Аныяк салгакчыларны коммунизмниң идепкейлиг тургузукчулары кылдыр кижиэдер дугайында партияның болгаш чазактың канчаар-даа аажок улуг сагыш човашкыны ол Хоойлуда илереттинген.

Чөвүлел хуралдың хүндүлүг президиумунга СЭКП ТК-ның Президиумун эш Н. С. Хрущевту баштадыр сонгуур дээн саналды олурушканнар ыңай көдүрүүшкүн-биле хүлээп алганнар.

СЭКП ТК-ның Президиум кежигүнү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бирги оралакчызы А. Н. Косыгинге сөс берген. СЭКП ТК-дан болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинден чөвүлел хуралга чедирген байырны ол номчаан. Дээди школаның ажылдакчылары СЭКП-ниң XXII съездизин аныяк тускай эртемниглерни белеткээринге болгаш эртем-шинчилел ажылдарын хөгжүдеринге бистиң чуртувуска коммунистиг ниитилелдиң тургузуушкунунга олар төлептиг салыышкынны киирер дээрзинге бүзүрелди байырда илередип турар.

Школаның амыдырал-биле харылзаазын быжыглаар дугайында болгаш ССРЭ-ге улус өредилгезиниң системазын улам ыңай хөгжүдер дугайында Хоойлуга дүүштүр дээди өредилге черлериниң ажылын чаңгыс тургузарының чоруп турарының дугайында илеткелди ССРЭ-ниң дээди болгаш ортумак тускай өредилге министри В. П. Елютин кылган.

Оон соонда илеткелдиң талазыбиле Ленинградтың политехниктиг институтунун ректору В. С. Смирнов, Украинаның компартиязының Төп Комитединин секретары А. Д. Скаба, Казах ССР-ниң дээди болгаш ортумак тускай өредилге министри К. Б. Билялова, Белоруссия көдээ ажыл-агый академиязының ректору И. Ф. Гаркуша, Горький университединиң профессору М. Т. Грехова олар санал берген.

Кыдат Улус Республиканың чырыдыышкын министринин оралакчызы Лю Кай-фын болгаш Польша Улус Республиканың дээди өредилге министри. Г. Голянский олар чыылганнарга байыр чедирип, чүве чугаалаан.

Чөвүлел хурал июль 5-те ажылын үргүлчүлээн.

МООЛДУҢ АРАТТЫҢ РЕВОЛЮСТУГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ XIV СЪЕЗДИЗИНГЕ

Моолдуң Араттың Революстуг партиязының XIV съездизиниң төлээлеринге, партияның бүгү кежигүннеринге болгаш Моол Арат Республиканың ажылчы чоннарынга Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди бистиң партиявыстың болгаш бүгү совет улустуң өмүнээзинден акы-дунманың изиг байырын чедирип тур.

Силерниң съездицер төөгүүг болуушкуннуң будүүзүнде чыылган. Каш хүннер эрткен соонда моол улус алдарлыг оюн—улусчу революцияның дөртен чылын байырлалдыг ёзу-биле демдеглээр.

Улуг Октябрьның идеяларының салдары-биле боттанган Моолдуң улус революциязы кедилиг келир үеже—социализмче болгаш коммунизмче чырыткылыг орукту ажыткаш, моол ниитилелдиң социал-экономиктиг бүгү тургузуунга үндезин өскериларни боттандырарын хандырган.

Моол улустуң маадырлыг революсчу демиселинге чедиишкини болза ол революцияны моол улустуң шылгарангай оолдары Сүхэ-Батор биле Чойбалсанның тургусканы Моолдуң Араттың Революстуг алдарлыг партиязы баштаанының ачызында чедип алдынган.

Бодунуң бүгү ажыл-чорудулгазында марксизм-ленинизмниң улам-на тиилеп турар өөрединин чайгылыш чок удуртулга болдурбушаан база бодунуң чуртунуң байдалдарынга таарыштыр ону чогаадыкчы ёзу-биле ажыглавышаан, Моолдуң Араттың Революстуг партиязы болза моол улусту ортаакы үс чылдың феодал ёзуузундан бүгү улус ажыл-агыйынга социалистиг бүдүрүлге харылзааларының тиилелгезинге чедирип келген.

Ленинчи кооператив планынга дүүштүр база Моол Арат Республиканың хөгжүлдезиниң онзагай үүлдерин барымдаалап тургаш, арат ажылагыйларны социалистиг ёзу-биле кооперастаарын 1959 чылда чедиишкинниг боттандырып доосканы МАРП-ниң XIII съездиниң соонда партияның болгаш бүгү моол улустуң төөгүлүг тиилелгези болган.

СЭКП-биле база коммунистиг болгаш ажылчын өске-даа партиялар-биле акы-дунма харылзааларын бүгү хемчег-биле калбартыышаан, Моолдуң Араттың Революстуг партиязы делегейниң коммунистиг болгаш ажылчын шимчээшкининиң 1960 чылда Москва Чөвүлел хуралының соонда улам-на өскен болгаш быжыккан чаңгыс эвин улам ыңай быжыглаарынга бодунуң чугула салыышкынын киирип турар.

Делегейнин коммунистиг болгаш ажылчын шимчээшкининиң дайынчы отрядтарының бирээзи—Моолдуң Араттың Революстуг партиязы марксизм-ленинизмниң болгаш пролетаржы интернационализмниң тиилелгелиг тугун бедик көдүрүп турар.

Социалистиг тургузуушкунга, ажылчы чоннуң материалдыг болгаш культурлуг деннелин бедиринге база тайбыңны болгаш улустарның айыл чок чоруун быжыглаары дээш демиселге улам ыңайгы чедиишкиннерлиг болурун акы-дунма Моолдуң Араттың Революстуг партиязынга, бүгү моол коммунистерге болгаш силериҢ чуртуңарның улузунга Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди болгаш совет улус сагыш-сеткилиниң ханызындан күзеп тур.

МАР-ның ажылчы чоннарының марксисчи-ленинчи авангардызы—Моолдуң Араттың Революстуг партиязы делгерезин!

Совет болгаш моол улустарның мөңге, бузулбас найыралы болгаш сырый кады ажылдажылгазы быжыгып, калбарып турзун!

Бүгү кижи төрелгетеннің чырыткылыг келир үези—коммунизм делгерезин!

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТӨП КОМИТЕДИ.

„Бистиң бузулбас акы-дуңма найыралывыс чүс-чүс чылдарда чурттаар“

КУДР-ниң партия-чазак төлээлериниң маадыр хоорай Киевке чоруп турганы

КИЕВ. (СЭТА). Көрейниң Күш-ажылчы партиязының ТК-зының Даргазы, КУДР-ниң Министрлер Кабинединиң Даргазы эш Ким Ир Сенге баштаткан Көрей Улус-Демократтыг Республиканың партия-чазак төлээлериниң Украинада чоруп турары совет болгаш көрей улустарның бузулбас акы-дуңма найыралының тодаргай, сагыш-сеткилди хайныктырыптар көргүүг болган.

Июль 4-те эртен эш Ким Ир Сенге баштаткан КУДР-ниң партия-чазак төлээлери Киевтиң мурнакчы бүдүрүлгелериниң бирээзи—«Точэлектроприбор» деп заводче чорупканнар. Аалчылар-биле кады заводка УССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы В. В. Шербицкий, Украинаның КП ТК-зының секретары О. И. Иващенко, чуртка чоруушкунга көрей аалчыларны үдеп чоруур кижилер кады барганнар.

Бүдүрүлгениң ажылчыннары, инженер-техниктиг ажылдакчылары болгаш албан-хаакчылары аалчыларга чүректиң ханызындан байыр чедирген, оларга боодал чечектерни тудускулаан.

Эш Ким Ир Сен болгаш ону үдеп чоруур кижилер пластмасс цегинге барганнар. Дайын сөөлүнде ол бүдүрүлгени бүрүнү-биле катап тургускан болгаш чаарты кылган дээрзин заводтуң директору А. Ф. Незабытовский эш Ким Ир Сенге чугаалаан. Амгы үеде ол завод — бедик механизастаттынган улуг бүдүрүлге.

Завод кандыг приборларны кылып үндүрүп турарыл дээрзин эш Ким Ир Сен сонуургап айтырган. Электротехниктиг, энергетиктиг болгаш үлетпүрүнүң өске-даа адырларынга ажыглаттынып турар янзы-бүрү приборларның 120 ажыг хевирлерин цехтерде өптеп кылып турар деп, бүдүрүлгениң директору дыңнаткан. «Киев» деп таңмалыг электроприборларны делегейниң он-он чуруттарынче, оон иштинде Көрей Улус-Демократтыг Республикаже-даа чорудуп турар. Дыка хөй көрей тускай эртемниглер бодунуң үезинде бо заводка практиканы эрттирген, оон ангыда Киевтиң политехниктиг институтунда өөренип турар КУДР-ниң студентилери чыл бүрүде практиктиг чаңчылдарны бо цехтерге чедип ап турарлар деп, эш Незабытовский чугаалаан.

Цехтиң ажылчыннары эш Ким Ир Сенге болгаш эш В. В. Шербицкийге массалыг үндүрүүшкүнүн заводка чоокка үеде эгелээр электробритваларның чаа хевирлерин тудусканнар.

Эш Ким Ир Сен слесарь-эптекчи Виктор Голь-биле танышкан. Аныяк ажылчын чоокта чаа Совет Армияның хүрээлецинден халажып чаныр келген.

— Силерниң эртемицер кандыгыл?—деп, эш Ким Ир Сен оон айтырган.

— Ортумак школа дооскан мен ийин—деп, Виктор Голь харыылаан.

— Ынчаарга оон ыңай өөренир деп турар силер бе?

— Ыяавыла өөренир мен. Институт доозар бодалдыг мен — деп, аныяк ажылчын харыылаан.

— Ол кончуг мактанчыг-дыр. Ам эртем-билиг чокка ырак чоруп шыдавас болгай. Силерниң улуг чедиишкиннерлиг болуруңарны күзеп тур мен—деп, эш Ким Ир Сен чугаалаан.

Көрей Улус-Демократтыг Республиканың партия-чазак төлээлери-биле бүдүрүлгениң коллективинин ужурашканынга тураскааткан митинг заводка болган.

Найыралдың чаагай бодалын, маадырлыг көрей улуска, совет чуруттуң бүгү-ле ажылчы чоннары ышкаш, украин улустуң ханы хүндүткелиниң дугайын, ол акы-дуңма найыралды улам ыңай быжыглаар болгаш хөгжүдер дээн чүткүлдүг дугайын кадржаан ажылчын Н. С. Федоров, техник Галина Бараненко олар боттарының чугааларынга чугааланнар.

УССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы В. В. Шербицкий митингиге чүве чугаалаан.

Совет Украинаның ажылчын аңгызынга чалбыыштыг байырны Улусчу Көрейниң ажылчыннарындан дамчыткан, коммунистиг тургузуушкунга чаа-чаа чедиишкиннерлиг болурун заводтуң коллективинге, республиканың бүгү ажылчы чоннарынга күзээн, Көрейниң Күш-ажылчы партиязының ТК-зының Даргазы, КУДР-ниң Министрлер Кабинединиң Даргазы эш Ким Ир Сенниң чугаазын митингиниң киржикчилери чылыы-биле уткааннар.

Эш Ким Ир Сен заводтуң төлээлекчилеринге тураскаалдыг кызыл тукту киржикчилерниң диңмиттиг адыш часкаашкыны-биле тыкыып берген. Ында алдын-биле мыңдыг сөстерни бижээн: «Совет болгаш көрей улустарның аразында мөңге, бузулбас найырал болгаш сырый каттыжыышкын делгерезин!».

Келген хүндүлүг аалчыларның демдеглел ыстыр дептерге эш Ким Ир Сен дараазында демдеглелди кылган: «Совет Эвилелинде коммунизм тургузуушкунунуң калбарыышкынынга улуг чедиишкиниг болуруңарны силерге күзедивис, Ким Ир Сен».

Ол-ла хүн эш Ким Ир Сен болгаш оон-биле кады чораан кижилер Украин ССР-ниң улус ажыл-агыйында мурнакчы дуржулганың делгелгезинге барып чорааннар.

КИЕВ. (СЭТА). Көрейниң Күш-ажылчы партиязының ТК-зының Даргазы, КУДР-ниң Министрлер Кабинединиң Даргазы эш Ким Ир Сенге баштаткан КУДР-ниң партия-чазак төлээлери тускай поезд-биле Киевтен Москваже июль 4-те үнүпкен.

Киев вокзалга көрей аалчыларны Украинаның Коммунистиг партиязының болгаш чазаанның удуртукчулары, Украин ССР-ниң министрлери, Киевтиң ажылчы чоннарының төлээлекчилери үдээн.

СЭКП Төп Комитединден
ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумундан
ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелинден

Бистиң чуртувуста колхоз тургузуунуң улуг организакчызы, Чуваш АССР-ниң Бурнарск районнуң Ленин аттыг колхозунуң даргазы, Социалистиг Күш-ажылдың ийи дапкыр Маадыры, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутады эш **Сергей Ксенофонтович Коротковтуң** 1961 чылдың июль 3-те хенертен мөчээнин Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму болгаш ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлели каны кажыдал-биле дыңнадып тур.

СЭКП Төп Комитеди. **ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму.** **ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели.**

СЭКП ТК-ның РСФСР талазы-биле Бюрозундан
РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелинден

Колхоз бүдүрүлгезиниң талантылыг организакчызы, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутады, Социалистиг Күш-ажылдың ийи дапкыр Маадыры, Чуваш АССР-ниң Бурнарск районнуң Ленин аттыг колхозунуң даргазы эш **Сергей Ксенофонтович Коротковтуң** 1961 чылдың июль 3-те хенертен мөчээнин СЭКП ТК-ның РСФСР талазы-биле Бюрозу болгаш РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлели ханы кажыдал-биле дыңнадып, мөчээн кижиниң өг-бүлезинге кажыдалын илергейлеп тур.

СЭКП ТК-ның РСФСР талазы-биле Бюрозу. **РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлели.**

Күрүненин Кызылда педагогика институдун бо чылын 85 студентилер доозуп, бистин областың башкыларының хүрээлецинде немежип кирген.

Чурукта: институтту тергиин эки доосканнарның бирээзи А. Набатовка (солагай талазында) дипломну институттун өредилге эргелекчизи эш С. Хорошавиннин тыпсып турары.

Фото **С. Феоктистовтуу.**

Эш Фам Ван Донгка алдар кылдыр Кремльдиң Улуг ордузунга хүлээп алыышкын болган

Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң чазаа июль 4-те Вьетнамның Демократтыг Республиказының Премьер-Министри эш Фам Ван Донгка алдар болдурган, хүлээп алыышкын кылган.

Хүлээп алыышкынга Фам Ван Донг-биле кады Вьетнамның Демократтыг Республиказының чазак төлээлери—Премьер-Министриниң оралакчызы Ле Тхань Нги, Күрплан даргазының оралакчызы, министр Ле Ван Гиен, Вьетнамның Демократтыг Республиказының Совет Эвилелинде элчини Нгуен Ван Кинь олар киришкеннер.

Совет таладан хүлээп алыышкынга ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущев, эштер Л. И. Брежнев, А. И. Микоян, Н. А. Мухитдинов, Е. А. Фурцева, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчылары А. Ф. Засядько, В. Н. Новиков, К. Н. Руднев, Д. Ф. Устинов болгаш өскелер-даа киришкен.

Акы-дуңмалышкы найыралдың байдалынга эрткен хүлээп алыышкын үезинде эштер Н. С. Хрущев биле Фам Ван Донг чугаалар солушкан.

Хүлээп алыышкын үезинде Вьетнамның Демократтыг Республиказының болгаш Совет Эвилелиниң күрүне гимнилерин күүсеткен.

Хүлээп алыышкынның киржикчилеринге уран-чүүл мастерлериниң концертин көргүскен. (СЭТА).

Чугула ажыл эгелээн

Ниитиниң мал ажылының быжыг чем-суурун тургузар талазы-биле Чөөн-Хемчик районнуң Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң ап чорудуп турар хемчеглерин колхозчу коммунистер боттарының хуралынга чоокта чаа чугаалашкан.—2770 тонна сигенни база ол хире хемчээлдиг силосту болгаш 2660 тонна саваңны белеткээр планныг бис—деп, колхоз даргазы эш Дүдерга хуралга чугаалаан.

Бо улуг чугула ажылды кылып күүседирин тус-тус бригадаларга, фермаларга таарыштыр онааган. Хову бригадазы (бригадири эш Дажы) ниитизи-биле бир-бир муң тонна сиген, силос, саваңны белеткээр. Планның оон арткан кезиин мыйыстыг бода болгаш шээр мал фермаларының (эргелекчилери эштер Опал-оол, Дөржу) малчыннары күүседир.

Мал чемнери белеткээринге хереглээр техника, чепсек-херекселдер ол колхозта багай эвес белеткеттинген. «ДТ-54» маркалыг 2 трактор, тракторнуң сиген кезер 4 машиналары, 1 дырбааш, аттың сиген кезер 1 машиназы, 5 дырбаажы ам белен. Оон аңгыда 82 хол кадыыры, 78 демир айыыр, 21 ыяш дырбааш, четчир санныг шалыыштар, точуула, дөжү-маска, ат дерии дээш өске-даа херекселдериниң бүрүн белеткеттингенин ону хынаан тускай комиссияның кежигүнвери хуралга бадыткап турганнар.

Колхозтуң сигенчилери боттарының турлагларын белеткеп, аъш-чем курлавырларын тургускулаан, техниканы чепсек-херекселди тус-тус бригадаларга хуваап быжыглаан. Сигенни кезип, ажаар ажылдың планын июль айныц эгезинден төнчүзүнге чедир бүрүн күүседирин коммунистер болгаш активтер шиитпирлеп алганнар. Ниитиниң малынга белеткээн чемнерниң хемчээлин болгаш шынарын тодаргайлап, шын түүнээш комиссияга хүлээдирин колхозтуң зоотехниктери эштер Кенден, Опала оларга хурал сүмелээн.

Партия организациязы агитаторларның составын эде көргеш, сигенчилериниң хову турлагларынга коммунистерниң болгаш активтерниң иштинде эң шыырак эштерни быжыглап тургускан. Бригадаларга агитхуудустар үндүрер, кино-концерттерни организастаар, чаа солунларны, журналдарны чедирерин харыылаар кижилерни тус-тус томуйлаан. Ынчангаш коммунистер бүгү колхозчулар-биле кады бодунуң шиитпирин амыдыралга боттандырып эгелээн. Олар Сексегенин, Хемчик уунда чаагай үнген сигенин июль эгезинде бир демниг кезип киринкеннер.

М. ЧИМБИИ.

ЧИИК ӨРТЕКТИГ АРБЫН ДҮК ДЭЭШ

— Даарта Кыргыс Санчат-оолдуң иттери келир, ол бир солун чүве болур боор. Чоокка чедир изиг хүннер болбааны-биле дүк хөөревээн болуру кандыг ийик, оон башка бистиң колхозка дүк кыргылдазының талазы-биле ол чугаажок үстүнге үнер эвеспе—дигилээн чугаалар Чаа-Суурда кыргылда пунктузунуң кыргыкчыларының аразынга четтикпейн турганзыт дыннанып турган.

— Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чылы» колхозунуң сураглыг хойжузу М. Сандык-биле социалистиг чарыштыг кижи болгай. Хүлээлгезин күүседиптер-ле болду бе. Санчат-оол-биле ам кады чурттап тур бис. Оон иттериниң чанынга мээн төрүүр хойларым хураган дөтпелер-биле дөмей көстүр-түр ийин—деп, хойжу Сагаан-оол ашак дензи чанынга турган кижилерге чугаалайдыр.

Даартазында эртенгиниң 8 шак четтээнде-ле кыргылда пунктузунга ажылдаар кижилер четкилеп келген. Суурвуң аза чарыында Калбак-Кежигден Санчат-оолдуң иттери аксаржы дег чаптыла берген кел чораан. Ол аразы ырак эвес. Каш минута болганда Санчат-оол иттерин чадагай кажааже киирипкен. 560 ирт деп чүве, ындыг амыр эвес болгай,—кажааны дола берген.

Ажылдап турар кижилерден ангыда, иттерни магаадап көрген улуг, биче чон база хөй. Оларның аразында кыргылда пунктузунуң таныылы, 82 харлыг Тюлюш Домбай ирей бааз бар. — Мынча кырыыже чедир бо Торгалыгга кандыг хойну көрбээн дээрил мени, бо-даа магалыг-ла иттер-дир, молдургалар-биле деннээр боордан башка, аныа хойга боларны деннээр ужур чок-тур—деп, Домбай, ак салын сыйбай тутхулааш, чугаалай-дыр.

Хөй хөй аразынга чораан ийи-чаңгыс иттериниң дошкуну ажок болур чүве болгай, а бо иттерни хураганындан тура бир кодан өөрлеп кадарып, эки ажаап келгениннен аныа хойлардан безин чааш-тыр. Бир эвес дошкун болза боларга чүү күш чедерил дигилээн чугаалар хой тудукчуларының болгаш кыргыкчыларның аразынга дыңналып турган.

Хойжу Санчат-оол кыргыкчыларның аразында иттериниң дүгүн көрүп, хүлүмзүрүп базып турган. Шалыпкын кыргыкчылар бирээ-бирээни доозупкан. Дүк дажыкчылары кыстар Кара-кыс биле Суваң-кыс куспак долдуу дүктерни деңзиже аппар чорлар. Дүк савалап, чүлүрүп турарлар болгаш аныа турган өскеда кижилер деңзи чанында бөкперлержи берген, деңзичиниң кандыг санны адаптарын четтикпейн манап турганнар.

— Бир иттиң дүгү деңзини дола берди, көрүңерем — дээш, Майоол деңзиниң хемчээкчизин ынайбаар чылдыргаш, — Чанчымаанын кыргааны 5,7 кг болду—дээн. Оон улаштыр Дадарның кыргаан иттининин дүгүн деңзилээрге 6 кг четкен.

Кыргылда үргүлчүлеп турда, хойжунуң боду-биле беседалажы бердивис. Хойжу бодунуң ажылының дуржулгазын, бедик көргүзүгүү сөөлгү чылдарда канчап чедип ал турарын далаш чокка мынчаар чугаалаан.

Колхозтуң малчыны болуп келген он ажыг чылдарымның баштайгы алды чылында өшкү кадарып турдум. 1957 чылда бир кодан өр хураганнар хүлээп алдым. Чамдыктарының сөлгүзүнүң багайы кончуг ышкаш кылдыр сагындырган. Херек кырында ындыг эвес болган. Дээрелерин одарладым, арай кошкактарын сигеннедим, сула, дус берип кыштаанымның түннелинде чазын түс черниң бөдүүн дүктүг улуг хойларыбиле деннежир чыгам апарганнар. Бир харлыг хайнак дөтпелерни кыргыырга, баш бүрүзүнге онаштыр 2 кг 250 грамм дүк алдынган. 1959 чылда кунанында ортумак кыргылда 4,7 кг четкен. Нарын дүктүг уксаа-биле хайнактааш, эки ажаап, кадарар болза, шынап-ла хөй дүк оон алдынар чүве-дир деп бүзүрей берген мен.

Иртчигештерни ийи чылын кышкы үеде чылыг кажаага ажаап келгенимниң соонда чаа өскерилге болганы мени кайгадыпкан. 1959 чылда колхоз баштаар чериниң хуралынга зоотехник Лайзаа болгаш өске-даа тускай өртемниглер мээң бир кодан аныяк иттеримни катонга (чадагай кажаага) ажаарынче шилчидер деп саналдааннар. Бисте кыштың соогу күштүг болгай, бүгү кыштың дургузунда хойну кыры чадагай кажаага канчап тургузарыл деп бодаттынып келгеш, тускай өртемниглериниң саналынга кирбес деп бодай бердим.

— Бурят АССР-де болгаш Чита области кыш бистиинден ылгалбас болгай. Ынчалза-даа оларның хойжулары бо арганы дидими-биле ажыглап, дүк бүдүрерин дыка көвүдедип турарлар. Кажааның доразындан соок какпас-ла болза, хойлар кырындан черле доңмас болгай. Мындыг арга-биле ажаарга, хойларның дүгү арыг-силиг, терең болур чүве. Бисте бөдүүн дүктүг хойларны нарын дүктүг уксаа-биле эжикидер ажылды өгелеп турда, база-ла ужуруун билбейн, чигзинип турган болгай бис. Ам кандыг түннелдиг болганын бодуң көргүзүп тур ышкажын чүл—деп, тускай өртемниглер болгаш баштаар черниң кежигүннери мени угаадып туруп берген.

Кандыг-даа чүве чаңгыс аай турбас болгай, чаа арганы дидим ажыглаар-дыр деп бодай бергеш, эштерниң саналынга кире бердим. Оон соонда Оргу-Шөлдүн Чаңгыс-Дыт деп черге кыры чадагай кажааны белеткей берген. Ол дээрге одар-белчиири өлбек чер чүве. 4 манзаны доора ыяштар-биле кожуп турган, узуну 3,5—4 метр, а бедии 1,5 метр 18 курну кылган. Оларны кожуп тургузарга кыры чадагай кажаа болур. Мен бодаарымга, катон кажааны оон бедидер болза чогуур. Чүте диве, даштындан дутлаарынга-даа эптиг, кырындан соокту-даа белен эрттирбес болур.

Чадагай кажааның даштындан 3 метр ажыг бедик кылдыр чыраабиле дуглааш, доразынга өдекти 1,5 метр чедир хөмген. Кыжын соокта иттер чыткылап алырга, 1—1,5 метр өрү өйүнде чылыг турар. Оон өрүлээрге чоорту сооп бар чыдар.

Хойларны катон кажаага ажаап тургузарының ол сорулгазы эки шынарлыг, чиик өртектиг, арбын дүктү алыры болур. Мүңгаш чылыг кажаага турган хойнуң дүгү чулдунар, таагыланыр, а катонга турган хойнуң дүгү арыг, терең, таагы чок болур. Эрткен чылын ирт бүрүзүнден баштайгы кыргылдада ортумаабиле 4 кг ажыг дүктү алган турумда, мүңгаш кажааларга ажаап турган өске хойжуларның иттериниң дүгү мээниинден эвээш болган. Катон кажааны өске черге аппарып тудуп алыры белен, ынчангаш кышкы үеде чаа одарларны ажыглаар аргалыг болур. Мүңгаш кажааның көрженин коптарып үндүрери өлүүн шүүттүг, а катон кажааның көрженин коптарары эптиг болгаш ону шанактыг аът-биле үндүр дажыглап болур.

Мүңгаш кажаага бодаарга катон кажааны туударынга каш катап эвээш чарыдал үнер. Бо чүүлдерден ап көөрге, дүктүң бот-үнези дыка чиик болуру билдингир. Оон аңыда, катон кажаага турган хойлар белен аарбас, ылаңгыя хөрек аарыыр чорук таварышпас. Мүңгаш кажаага хөй хойлар турарга изиг, ышкам болур. Оларны соок үеде эртен дашкаар үндүрүптерге, дидиреп, челбиң какспын аарыыр чорук оон үнер.

Катонну арай ыжык черге төгериктей тудары чугула. Аныа хой хөй кирер болгаш соок эвес болур. Бир эвес дөрбелчинней тудар болза, азыглары курут артып каар болгаш хойлар ындыг хос булуң чанынга чыдарга соок болур. Күзүн соок дынзывайн турда, катонну делгем кылгаш, а оон соонда сооктуң дынзып олурганынга хамаарыштыр оон хемчээлин чоорту бичеледир. Чазын чылып олурда оон хемчээлин база катап чоорту улгаттырар.

Бир эвес хар чаапкан болза, иттерни үндүрген дораан кажааның иштин ашташ, курган өдекти төп турар мен. Көржен бедээн тудум-на кажааның ишти соок болур ужуруунда ону өй-өйде коптарып аштаары чугула.

Чамдык кижилер тус черниң бөдүүн дүктүг хойлары соокка шыдамык болганда олар катонга артык тааржыр дижир. Мен бодаарымга, нарын дүктүг хой соокка харын шыдамык болур, ол дугайын херек кырынга бүзүрен көрдүм. Бөдүүн дүктүг хойнуң өөзүнде, бышкаанда болгаш арнында дүк шоолуг эвес, а нарын дүктүг хойнуң дүгү дески-терең болгай, ылаңгыя карак кыдыларының дүгүн өй-өйде хачылап турбас болза, карактыг дуглай бээр апаар. Ынчангаш соокка харын быжыг хой деп билир мен.

Хайнак хойлар изиг үеде эзим ишти болгаш сериин шык черже чүктүүр болганда чайын ындыг одарларны ажыглап турар мен. Эртенги серинде кадарып үндүргеш, дүште 1—2 шакта аалга өккеп дыштандырар. Изиг хөлү эрте бергенде одарже үндүргеш, карацгылааже чедир кадарар мен.

Катонга чүгле иттер эвес, төрүүр хойларны база ажаап болур. Бистиң колхозта 8 кодан хире хойну катон кажааларга тургускан. Ону эвээш деп бодаар мен. Кышкы үеде хойларны катон кажааларга ажаарының бо аргазын эки ажыглаар болза, эки шынарлыг, чиик өртектиг дүктү хөйну ап болур бис...

Допчу беседа соонда хойжу кыргылданың чоруп турарын хайгаарап кирипти. Кыргылда хайнаышкынныг тулуктевишаан. Улуг иттерниң дүгүнүң арбынына кыргыкчылар сеткил ханыышкын-биле ажылдаан, деңзичи дүктү үзүктел чок хүлээп алган, белен болган дүктү удур-ла савалаан, машинага долдур чүдүрген, бичин школачы оолдар, уруглар төрелдериинге дуаалашкан—бо бүгүнү хайныышкынныг дивес аргажок.

560 иттин кыргылдазы барык ийи хүн үргүлчүлээн. Кыргылданың түннели үнген. Мурнакчы кыргыкчы Чанчымаа хүнде 30 иртти кыргааш, бирги черни алган.

— Бо хүннерге чедир улуг изиг болбааны-биле иттерниң дүгү эки хөөревээн болгаш курган болгандыр. Ирт бүрүзүнге онаштыр ортумак кыргылда 3 кг 511 грамм болду. Оон иштинде 3 иттиң бирээзиле 7 кг, 16 ирт—6 кг чедир дүктү берген. Ынчалза-даа шынар талазыбиле мурнуку чылдарныңдан ажыг турар. Дүктүң арыг үнер хуузун ап санаарга ирт бүрүзүнге 4 кг 150 грамм онаашты. Ниитизи-биле 1 тонна 700 грамм болду—деп, зоотехник эш Лайзаа дыңнатты.

К. Санчат-оол дөрт чылдың иштинде 7 тонна 536 кг нарын болгаш чартык нарын дүктү күрүнеге берген. Бо чылын ортумаа-биле ирт бүрүзүнден 5 кг ажыг дүк алыр дээн хүлээлгезинге четпейн барган болза-даа, бо дээрге колхозта хойжу Бюрбюжалдың удаазынга кирип турар ийи дугаар көргүзүү болур.

М. ЛЮНДУП.

Чурукта: К. Санчат-оол болгаш оон иттери. Фото **В. Лутковтуу.**

ЧОННУҢ КАДЫЫ ДЭЭШ

Мээң ийи бичин дунмам болгаш угбам берге аарыгга таварлажы бергеннер. Колхозтуң мал фермазының төвү Каргыда эмнелге салбырының эргелекчизи Иван Роговту дүнекининг бир шак үеинде чалап чеде бердим. Иван Федорович ол-ла дораан аъдын мүңгаш, мээн-биле кады далаштыг хап чорупту. Кезүлбес карацгыда Балыктыг хемниң кадыр кашпалынга, улуг үеринге таварлажып чораан, бистиң аалывыска хап келдивис. Иван Федорович аарыг кижилерни 3 хонук дургузунда дүн, хүн чокка оларның чанындан ыравайн эмнел келгенинин түннелинде олар сегзээн.

Шак мындыг чижектерни хөйу-биле көргүзүп болур. Иван Федорович малчыннарның аалдарын доктаамал кезип, оларга медицина талазыбиле дузаламчыны чедирип турар. Ол тыва дылга кызымаккай чүткүлбиле өөренип турар.

И. Ф. Рогов Кызыл хоорайның «Тере-Хөл» колхозунга ажылдаа-ла бир чыл четкен. Бо кыска үеним дургузунда аныяк фельдшер колхозчуларның хүндүткелин, макталын чаалап алган.

Хойжу **С. АК-ООЛ.**

Тыва автономнуг областа хөй уругларлыг иелерни „Иениң алдары" орденнер-биле болгаш „Иениң медалы" медальдар-биле шаңнаар дугайында

РСФСР-ниң Дээди Соведининиң Президиумунуң

ЧАРЛЫЫ

(Уланчызы. Эгези № 157 солунда).

ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң Президиумунуң өмүнээзинден шаңнаары болза:

Чеди уругларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ III ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

15. **Монгуш** Анай Хойтпак-ооловна — Өвүр районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң колхозчузу.

16. **Натпит** Пичик Базыровна — Улуг-Хем районнуң «Куш-ажылдың хостуу» колхозунуң колхозчузу.

17. **Ондар** Солунмаа Сагдыевна — Чөөн-Хемчик районнуң «Ишкин» колхозунуң колхозчузу.

18. **Ондар** Чоскар Шыырановна — Чөөн-Хемчик районнуң Киров аттыг колхозунуң колхозчузу.

19. **Ооржак** Долума Сарыгооловна — Чөөн-Хемчик районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң колхозчузу.

20. **Оюн** Янчинмаа Каштык-ооловна—Таңды районнуң Сосновка суурда өг-бүле ээзи.

21. **Салчак** Манзырыкчы Мүргүтейовна — Бай-Тайга районнуң «Тиилелге» колхозунуң колхозчузу.

22. **Салчак** Севенмаа Оржукайовна — Бай-Тайга районнуң «Тиилелге» колхозунуң колхозчузу.

23. **Салчак** Чылбаш Самдановна —Бай-Тайга районнуң «Найырал» колхозунуң колхозчузу.

24. **Серээ** Карапаа Капаан-ооловна — Улуг-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң колхозчузу.

25. **Түлүш** Кызыл-уруг Самбаовна — Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозунуң колхозчузу.

26. **Тумат** Часкалма Кончуковна — Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозунуң колхозчузу.

27. **Федорова** Анна Артемьевна— Каа-Хем районнуң Бүрен-Аксы көдээ Совединде өг-бүле ээзи.

28. **Хертек** Белекей Байыс-ооловна — Бай-Тайга районнуң Тээли суурда өг-бүле ээзи.

29. **Энебижи** Клавдия Тангытовна — Өвүр районнуң Хандагайты суурда өг-бүле ээзи.

Алды уругларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛЬДЫҢ I ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. **Билзэжен** Елизавета Серен-Доржуевна—Тожу районда социалхандырылганың район килдизинин ажылчыны.

2. **Воянова** Харетина Ивановна— Тожу районнуң Тоора-Хем көдээ Совединде өг-бүле ээзи.

3. **Дамвар-оол** Кертик Чөвеновна — Улуг-Хем районнуң «Чодураа» колхозунуң колхозчузу.

4. **Демүрбен** Кол Узун-Бээвиновна — Тожу районнуң Азас көдээ Совединде өг-бүле ээзи.

5. **Донгак** Даваа Чыңыровна — Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозунуң колхозчузу.

6. **Донгак** Чылбак Сегбеевна — Чөөн-Хемчик районнуң «Ишкин» колхозунуң колхозчузу.

7. **Казырык** Чолдак-Хаай Федоровна — Тожу районнуң Ий чеди чыл школазының ажылчыны.

8. **Карасал** Борама Хайдыповна — Чөөн-Хемчик районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң колхозчузу.

9. **Карасал** Кертик Сааяовна — Өвүр районнуң «Кызыл тук» колхозунуң колхозчузу.

10. **Куулар** Дутпаа Ондар-ооловна — Чөөн-Хемчик районнуң «Хорум-Даг» колхозунуң колхозчузу.

11. **Кушкаштаар** Мария Шурланашевна — Тожу районнуң Ий көдээ Совединде өг-бүле ээзи.

12. **Мөгедир** Самбуу Кыргысовна —Улуг-Хем районнуң «СЭКП-ниң XX съездизи» колхозунуң колхозчузу.

13. **Ойдуп** Дана Байыр-ооловна — Бай-Тайга Районнуң «Тиилелге» колхозунуң колхозчузу.

14. **Оларбаа** Кыргыс Шиведековна — Улуг-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң колхозчузу.

15. **Ооржак** Билчинмаа Сандайовна — Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозунуң колхозчузу.

16. **Ооржак** Долумаа Сайбуевна — Чадаана хоорайда өг-бүле ээзи.

17. **Ооржак** Көк Чамыяновна — Өвүр районнуң «Кызыл тук» колхозунуң колхозчузу.

18. **Санчап** Бичин-уруг Мөнгеевна — Бай-Тайга районнуң Сталин аттыг колхозунуң колхозчузу.

19. **Сарыглар** Чимит Долдуйовна — Чөөн-Хемчик районнуң «Бора-Тайга» колхозунуң колхозчузу.

20. **Сендоо** Байыр-оол Иргитовна —Бай-Тайга районнуң «Тиилелге» колхозунуң колхозчузу.

21. **Сонам** Сенденмаа Чульдумовна — Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозунуң колхозчузу.

22. **Сүрүн-оол** Серенмаа Шаршыпановна—Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозунуң колхозчузу.

23 **Сүүренмей** Сарыглар Экер-ооловна — Чөөн-Хемчик районнуң «Бора-Тайга» колхозунуң колхозчузу.

24. **Тихонова** Мария Евгеньевна — Каа-Хем районнуң Сарыг-Сеп суурда өг-бүле ээзи.

25. **Түлүш** Ары Ламаевна — Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозунуң колхозчузу.

26. **Түлүш** Өшкү-саар Конгуевна — Чөөн-Хемчик районнуң «Ишкин» колхозунуң колхозчузу.

27. **Хертек** Карган Чалзышовна — Бай-Тайга районнуң «Найырал» колхозунуң колхозчузу.

28. **Шактар-оол** Чанзанмаа Кушкашовна — Улуг-Хем районнуң «Куш-ажылдың хостуу» колхозунуң колхозчузу.

Беш уругларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛЬДЫҢ II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. **Ананмаа** Карасал Чөнукпейовна — Чөөн-Хемчик районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң колхозчузу.

2. **Байыртун** Хертек Канчировна — Бай-Тайга районнуң «Кара-Хөл» колхозунуң колхозчузу.

(Уланчылыг).

Редакциядан: шаңнаткан иелериниң чурттап турар черлерин ажыл-агыларның мурнундагы аттары-биле айыткан.

Эргелелдиң камналгалыг болгаш ажылгыр аппарады дээш

Үлетпүрү болгаш тудугну эргелеп башкарарын эде организастаан чорук болза ёзулуг-ла революстуг хемчег болуп, социалистиг экономиканың болдунар аргаларын бүрүүбиле ажыглаарының аргазын берген дээрин СССРЭ-ниң улус ажыл-агыының сөөлгү чылдарның дургузунда хөгжүлдези бүзүрелдин-биле көргүскен. Удуртулганы бүдүрүлгеже чоокшулатканы, ажыл-агыйны эргелеп башкарарынга чер-черниң партия болгаш совет органнарының ролүн бедиткени бистиң чуртувустуң бүдүрүкчү күштериниң хөгжүлдезин дүргедеткен.

Улус ажыл-агый чөвүлелдери болза материалдыг хөренгилерни, машиналарны болгаш дериг-хөрекселдерни дээре ажыглаарын хандырган, чиг-эт курлавырларын комплексилиг ажыглаарынга улуг түннелдерни чедип алган, капитал салыышкыннарның үре-түннелдиг болурун бедиткен, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн өстүрериниң болгаш продукцияның бот-үнезин чиигедиринин, немелде улуг курлавырларын мобилизастаан.

Эргелеп башкарарының хевирлерин болгаш аргаларын үзүктел чок болбазырангайжыткан чорук аныа дөгүм идиглиг болган. Сөөлгү чылдарның дургузунда администрация эргелел аппарады дыка кызырылган. Оон түннелинде, бюджеттиң күсели-биле ажаап-төзээн турган аппараттың сан составы 16,3 хуу эвээжээн. Чүгле Россия Федерациязынга безин 1954—1960 чылдарның дургузунда 630 муң штат единицаларын кызырган болгаш оларны ажаап-төзөринге чарыгдаттынып турган 59 миллион рубль камнап алдынган.

Украин ССР-ге ажылдап турган чамдык организацияларны болгаш бүдүрүлгелерни дүжүргениниң болгаш каттыштырганының, албан черлериниң база организацияларның штадын кезик-чамдык кызырганының түннелинде сөөлгү дөрт чылдарның дургузунда 119,8 муң администрация-эргелел, албан-дужаалдары хосталып үнген.

Үлетпүрү эргелеп башкарарының артык звеноларын (трестилерни, комбинаттарны, контораларны) кызырарының хемчегларын өске-даа хөй-хөй улус ажыл-агый чөвүлелдери ап турарлар. Чижээ, Ростов улус ажыл-агый чөвүлели хандырылганың 16 трестилерин, 11 контораларын болгаш килдистерин дүжүрген, 129 бүдүрүлгелерни, шахталарны, тудугларны болгаш организацияларны улгаттыр каттыштырган, 40 бүдүрүлгелерни цех тургузуглуг болдурган, 400 цехтерни каттыштырган болгаш оон-даа өске.

Башкир улус ажыл-агый чөвүлели болза эргелеп башкарарының аппарадының тургузуун экижидериниче болгаш үлетпүрү база тудугну удуртурунуң деңнелин бедиринче угланган эвээн каш хемчегларни боттандырган, ол чорук 3700 ажыг административтиг албан-дужаалдарны кызырарының болгаш аппаратты ажаап-төзөринге үнер чарыгдалдарны 4,5 миллион рубльге кызырарының, а ол ышкаш эвээш эвес мергежилдиг тускай өртемниглерни хосталаш. бүдүрүлгеже чорударының аргазын берген.

Тус-тус улус ажыл-агый чөвүлелдери (Красноярск, Куйбышев, Архангельск, Магадан) сан-экономика ажылдарын азы хандырылганы бодунуң аппарадынга төпчүткен, ол чорук өтчеттуг болурун бөдүүнчүлериниң, адырларның аңгы-аңгы эргелелдериниң эвээн хөй тускай өртемниглерни хосталаш, өске ажылдарже чорударының айтырыын шиитпирлээрин дүргедериниң аргазын берген. Оларның чамдыызы улус ажыл-агый чөвүлелериниң аппарадында ажылдап турар, өскелерин бүдүрүлгелерже болгаш организацияларже чорукан. Ярославль улус ажыл-агый чөвүлели тудугну болгаш хандырылганы удуртурун төпчүткеш, адырларның тудуг эргелелин, а ол ышкаш адырлар эргелелиниң капитал тудуг болгаш хандырылга килдистерин дүжүрген.

Ынчалза-даа херек чер-ле болганда ындыг эвес болуп турар.

Чамдык эвилел республикалар, министерстволар болгаш ведомстволар бүдүрүлгелерни эргелеп башкарында хөй чада дамчыыр чорукту узуткаарынга, штаттарда артык чоруктарны чайладырының болгаш тургузуушкунну экижидериниң айтырыларынга чогуур кичээнгейни салбайн турарлар. Дыка хөй трестилер, комбинаттар болгаш өске-даа ортумак эвеноларын областарда болгаш республикаларда ам-даа туруп турар. Адырлар эргелелдери болгаш трестилери ажыл-агыйның чаңгыс-ла адырын удуртуп турар ажыл-агый чөвүлелдери чаңгыс хоорайда туруп турары ховар эвес, Крым области эвт-сут болгаш балык үлетпүрүнүң 32 кижи штаттыг адыр эргелелибиле чергелештир, ниити продукциязы 20 миллион рубль хемчээлдиг чүгле 9 үлетпүр бүдүрүлгелери чагырткан, 38 кижи штаттыг Крымның күрүне балык трестизи туруп турар. Ол-ла улус ажыл-агый чөвүлелиниң эргелелинде кайызынын-даа эргелелинде чаңгыс бүдүрүлге болгаш 9 организациялар хамаржыл турар тудугнуң ийи трестилери — эптелге тудуг ажылының хемчээли 12,9 миллион рубль болуп турар «Симферополь тудуг» трестизи болгаш тудуг-эптелге ажылдарының хемчээли 14,7 миллион рубль болуп турар «Ялта тудуг» трези туруп турар. Улус ажыл-агый чөвүлелиниң тудуг эргелелинде артык звено болур ол трестилерни ажылхеректе когарал чөгү-биле, эргелелге үнер хөренгилерни камнап алыр сорулга-биле дүжүрүп болуру черле билдингир.

Бүдүрүлгени эргелеп баштаарының аппарадының тургузуун улам өскөдөлгөн эвээш карылгалыг болдурарын хамыктың мурнунда аразында туруп турар звеноларны дүжүрериниң, бүдүрүүшкүнүүн характериниң талазы-биле бир дөмей болуп турар бүдүрүлгелерни каттыштырарының, улуг эвес бүдүрүлгелерни цех чок эргелелче шилчидериниң, цехтерни болгаш участоктарны, килдистерни болгаш секторларны улгаттыр каттыштырарының, аппараттың бүгү-ле звеноларында тургузуг талазы-биле артык хуваалда черлерин дүжүреринин күсели-биле боттандырар ужурлуг дээрзин эвээн каш улус ажыл-агый чөвүлелдериниң дуржулгазын өөренип көрген чорук көргүскен. Ынчалза-даа улус ажыл-агый чөвүлелдери үлетпүр бүдүрүлгелериниң херек кырында тургузуун кошкак өөренип көрүп, бүдүрүлгелерни цех чок эргелелче шилчидериниң, бир дөмей бүдүрүлгелерни каттыштырарының болгаш үүрмек цехтерни улгаттыр каттыштырарының бар болуп турар курлавырларын чедир ажыглавайн турарлар. Чижээ, ажылдап турар кижилериниң саны чүс кижи чедип турар 332 бүдүрүлгелер азы бүгү бүдүрүлгелериниң 43 хуузу санаттынып турар чорук чүгле Белорус улус ажыл-агый чөвүлелинде ол дугайын херечилеп турар, ол улус ажыл-агый чөвүлелиниң чиик үлетпүр эргелелинде ажылдакчылары 100 кижи чедип турар 91 цехтер бар, оларның иштинден 19 цехтериниң ажылчыннарының саны 25 кижи, 30 цехтернии — 50 кижи чедип турар болгаш оон-даа өске.

Улуг эвес бүдүрүлгелерде ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның ниити санынга хамаарыштыр алырга, администрация-эргелел аппарадының ажылдакчыларының бот деңзизи ортумак болгаш улуг бүдүрүлгелериниинден ийи катап хөй болуп турар. Үүрмек бүдүрүлгелерни дурген каттыштырган тудум-на эргелелге үнер чарыгдалдарны кызырарындан улуг экономиктиг үретүннелдер алдынар апаар.

Шаанда үлетпүр кооперациязынга туруп турган дыка хөй бүдүрүлгелерни эрткен чылын хөй-хөй улус ажыл-агый чөвүлелдери хүлээп алган. Ол душта чамдык улус ажыл-агый чөвүлелдери үүрмек бүдүрүлгелерни болгаш цехтерни каттыштырбаан болгаш улгаттыр каттыштырбаан. Харын-даа Ленинград улус ажыл-агый чөвүлели ол бүдүрүлгелерге инженерлерниң, техниктериниң болгаш албан-хаакчыларның санын 10 хууга, Москваның (область) — 11 хууга, Львовтуң — 13 хууга көвүдеткен.

Ростов улус ажыл-агый чөвүлели картонаж фабриказынга (мурнунда «Полиграфия» артель) ниити продукцияның хемчээли 40 хуу кызырылган турда, администрация-эргелел болгаш цехтиң удуртур ажылдакчыларын 45,5 штаттыг кижи турганыдан 48 штаттыг кижи чедир көвүдеткен болгаш дыка хөй удуртукчу база инженер-техниктиг ажылдакчыларга бедиткен төлевирни тургузарының аргазын берген ажыл төлевириниң фондузун тускайлаан.

Айыттынган четпестериниң чылдагааннарының бирээзи —улус ажыл-агый чөвүлелдери күш-ажыл талазы-биле лимиттериниң курлавырлары бар турда хөренгилерни камнап алырының орудтарын дилеп тыпкайн, харын-даа эргелел аппарадының ажылдакчыларының санын барымдаа чок черге көвүдедип, удуртукчу болгаш инженер-техниктиг ажылдакчыларга бедиткен ажыл төлевирин тургусканы болур. Тургузугнуң штат айтырыларын чурумчуттаан чорук болгаш инженерлерге база албан-хаакчыларга эргелел-ажаал талазы-биле ажыл төлевирин доктаадып тургузарда артык кыла бээр чорук улус ажыл-агый чөвүлелдери эргелеп башкарарынга үнер чарыгдалдарга хөренгилерни камнап алырының аргаларын ам-даа чедир ажыглавайн турар дээрзин херечилеп турар. Эргелеп башкарарынга үнер хөренгилерни камнап алырының база чугула үндезини болза тургузуг талазы-биле үүрмек хуваалда черлерин янзы-бүрү хиреченгелиг начальниктериниң болгаш оларның оралакчыларының саны күүседикчилериниң санынга бодаарга ажыл-агый чөвүлелдериниң, адырлар эргелелдериниң , министерстволарның болгаш ведомстволарның шуут-ла аппарадынга дүжүрери болур.

Белоруссияның улус ажыл-агый чөвүлелиниң болгаш оон 16 адырлар эргелелдериниң аппарадында 1316 кижи санаттынып турар, ол аппарат 195 структура салбырлар кылдыр тарадыр тургустунган, оларның иштинден 100 ажыг салбырларның бирээзинде-ле ийиден беш чедир кижи штаттыг. Киевтиң улус ажыл-агый чөвүлелиниң аппарадында 104 структура салбырлар бар, оон иштинде 61 салбырларның бирээзиниңне штады 3—5 кижи болуп турар. Үзбек ССР-ниң улус ажыл-агый чөвүлелинде болгаш оон адырлар эргелелинде 190 структура салбырлар бар болгаш оларда 1102 кижи ажылдап турар, оларның иштинде начальниктер 174, оларның оралакчылары 148, улуг тускай өртемниглер 414, тускай өртемниглер 366 кижи болуп турар. Бир начальникке-ле ортумаабиле 2,4 аныа ажылдакчылар болгаш улуг тускай өртемниглер онаажыл турар.

Улус ажыл-агый чөвүлелдериниң, министерстволарның болгаш төп албан черлериниң структуразын хөй чадалыг кылдыр тургускан чорук, а ол ышкаш хөй санныг үүрмек структура салбырлар болза бүдүрүлге айтырыларын аппараттың чүгле эвээш шуут ажылдап турарынга чедирип турар. Орёл улус ажыл-агый чөвүлелинде бүдүрүлгениң айтырыгларын чүгле 162 кижи ажылдап турар, ынчаарга хандырылга айтырыгларын 71, учёт болгаш санхөөнүн—74, планнаашкынның — 62 кижи ажылдап турар, секретарьлар, машинакчылар болгаш өске-даа хандырылга ажылдакчылары 77 кижи.

Дагестанның улус ажыл-агый чөвүлелиниң он адырлар эргелелинде бүдүрүлге-техниктиг айтырыгларны чүгле 74 кижи ажылдап турар, а планнаашкынның, сан-хөөнүн, учёттун болгаш хандырылганың айтырыларын 123 кижи күүседип турар.

Дыка хөй автономнуг республикаларда, крайларда болгаш областарда эргелелдиң артык звеноларын дүжүрер талазы-биле хемчегларны чоруткан турбуже, ажыл-агыйның тустус адырларының удуртулгазында чергелешкек чорук ам-даа бар болуп турар. Чижээлээрге, экономиктиг эвээн хөй районнарда автомобильбиле чүк сөөртүлгезин улгаттыр каттыштырган автоажылагыйларга чүк - машиналарын шилчидип бербээн улус ажылагый чөвүлелдери болгаш бүдүрүлгелер, а ол ышкаш организациялар —автомобиль транспортунуң болгаш чазаглыг орудтар министерстволары хары угда чорудуп турар; үлетпүр бүдүрүлгелер болгаш тудуг организациялары улус ажыл-агый чөвүлелдериниң эргезинде-даа база ол ышкаш область (край) күүскомнарының чурт үлетпүр эргелелдериниң эргезинде-даа туруп турар, чурталга ажыл-агыйларының ажыглалын ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтери, а ол ышкаш улус ажыл-агый чөвүлелдери, министерстволар, төп албан черлери ажылдап турар, совхозтарның болгаш дузалал ажыл-агыйларның чамдык кезии улус ажыл-агый чөвүлелдеринге, а өске кезии көдээ ажылагый организациларынга чагырткан, садыгнын, ниитиниң чемненилге бүдүрүлгелериниң кезии улус ажылагый чөвүлелдериниң эргезинде, а өске кезии садыг министерстволарының болгаш хереглел кооперациязының организациларының эргезинде турар. Бо

Ногаанчыдылга—ниитиниң херээ

Чөөн-Хемчик районда «Суг-Хөл» совхозтуң Бора-Тайга салбырында школа коллективи бо чылын 300 ажыг ыштарны болгаш чадаң үнүштерни олурткан. Ооң ажаалгазын эки чорудуп турары-биле школа суурнуң база бир ногаан булуну болу бергеи. Суурнуң чурттакчылары уруглар яслизиниң чанында 100 дөс ыштыг олурткан. өзүлдези эки.

Чаагайжыдылга талазы-биле суурда ажылдар чоруттунуп турза-даа, четпестер хөй. Ногаанчыдылга херээн көдээ Совет бүгү ниитиниң кылдыр организаставаан. Эрткен чылын суурнуң 3 кол кудумчуларынга 700 ажыг ыштарны болгаш дыка хөй чадаң үнүштерни тараан турган. Олурткан үнүштерни кажаалавайн ажаалгазын багай чоруткаными-биле мал үреп, чип каапкан болгаш суггарылга чогу-биле кургап калган.

Малгаш-Бажың суурда чаагайжыдылга ажылы чоруттунмайн турары-биле кады, арыг-шевер сагыттынмайн турар. Суурда кудуктарның ажаалгазы багай, оларның чаны хирлиг болгаш чамдыктарында суг узар сава чок, кудумчулар боктуг, сүрээлиг.

Ажылчын суурда 300 ажыг чуртталга бажыңнары бар. Оларның нургулайы-ла крыша, кладовка чок, чаъстыг үелерде дамдылаар, чурттаарынга таарымча чок болуп турар. Бажыңнарның хөй кезиинде арыгланыр черлер, бок төгер оңгарлар чок. Арыг-шевер болгаш чаагайжыдылга талазы-биле четпестерден ангыда Бора-Тайга салбырының Малгаш-Бажың болгаш Ак-Даш суурларында радио белдири болгаш электри чырыы кииртинмээн. Ажылчы чон радио дыңнавайн турар болгаш чырыткыга керосин ажыглап турар. Суурларны чаагайжыдыр тудуп, арыг-шевер тургузарын болгаш чоннуң культурлуг негелдезин хандырарын ажылчы чон көдээ Советтен күзеп турарлар.

Х. МОНГУШ,
О. ДАРЫМА.

* * *

Суг-Аксы суурга чаагайжыдылга болгаш ногаанчыдылга ажылы моон мурнунда чылдарда элээн чоруттунган. Көдээ Совет, ооң күүскомунуң даргазы эш Таспаяк ажылынга удуртулгазын кошкатканы-биле сөөлгү үеде ажыл чоруттунмаан. Бо чылын ыяш олурткаан, мурнуку чылдарда олурткан ыштарны суггарбаанындан кургап турар болгаш мал чаза базып турар апарган.

Суурнуң чамдык албан черлери чаагайжыдылгаже кичээнгей салбайн келген. Чижээ, өртүмак школаның девискээри чаагайжыдыр кылдынмаан, ногаанчыдылга чок. Культура бажыңын тудуп, ажыглалга киргенден бээр дөрт чыл ашкан. Ооң девискээринге садчыгаш кылыр дээш делгем шөлду херимнеп, кажаалаан элээн хөй ыштарны олурткан турган. Херим-даа үрелген, тараан үнүшдаа кадып кургаан, ам ногаарарар чүве чок.

Сөөлгү үеде Суг-Аксы суурда албан организация черлериниң, культура амыдырал, садыг черлериниң кажаа херимнери буступ, суурнуң хевири үрелип турар апарган. Чижээ, совхозтуң конторазының херими буступ, чирик-чирик апарган, чанында олурткан ыштар кургап турар. Ол ышкаш көдээ Советтин күүскомунуң бажыңының чаны безин чаагайжыдыр кылдынмаан, тараан үнүш чок.

Суг-Аксы суурнуң чаагайжыдылгазынга бо чылын элээн хөй хөренги көрдүнген, көдээ Советтиң күүскому ону долузу-биле ажыглаар талазы-биле организастыг ажылдар чоруттаан. Суурну чаагайжыдыр кылыр, ногаанчыдар болгаш арыг-шевергин тургузар дээш организастыг ажылдарны чорударын көдээ Советтиң күүскомундан ажылчы чон негеп турар.

Н. ЧЫРТАКПАН.

...Оларга база хамааржыр

Совет Эвилелинин бүгү-ле хоорайларынга болгаш суурларынга кудумчу шимчээшкининиң чурумнарын транспорттун шупту хевирлери чаңгыс аай хажык чокка сагыыр ужурлуг турбуже. Кызылга ол чурумнарны хажыдын турарын кижи бо-ла көрүп каар. Анаа хамаарыштыр мындыг ийи чижекти көргүзүп болур. Бистиң Кызылда аът транспорту ховар-даа болза чамдык таварылгаларда ам-даа ажыглаттынып турар. Ол транспорттун бир хевири болганда, кудумчу шимчээшкининиң чурумнарын сагыыры аңаа база-ла хамааржыр апаар. Ынчалза-даа хоорайның кудумчуларында транспорттун канчыг-даа хевирлери доктаап болбас деп айтып турар демдектер аскан черлерге тергелиг аттар тургускулап каан турарын удаа-дараа көрүп болур. Ол ышкаш чүгле чиик машиналар чоруурун чөпшээреп турар демдектерни аът транспортунун башкарыкчылары база мырыңай херекте албайн турда-ла, ону автоинспекцияның ажылдакчылары база тоомча чок эрттирип турары элдептиг.

Чадаг-терге транспорттун база бир хевири болгай, а кудумчуларга чадаг-тергечилер шимчээшкини чурумнарын мырыңай барымдаалавайн турарлар. Кудумчулар белдирлерин чадаг-тергечилер кандыг-даа медээ чокка дүрген маңнадып эртип, шимчээшкининиң кол уу-биле чурум өзүгаар эртип турган автомашиналарның чолаачыларын хенертен берге байдалдарга таварлаштыра бээр чоруктар эвээш эвес. Шак ындыг овааарымча чок чорук харын-даа айыылдыг озал-ондакка чедирип болуру кымга-даа билдингир.

Чамдыкта чадаг-тергечилер кудумчуларга транспорттун бүгү хевирлериниң шакта дүргенин 20 километрге кызыгаарлап турар демдектерни тоовайн, 25—30 километр чедир дүрген халдын, кудумчу шимчээшкининиң чурумнарын каржызыбиле үреп-даа турарлар. Кол шимчээшкиннин кудумчуларынга 14 хардан биче назылыг уруглар чадаг-тергелиг чоруурун кудумчу шимчээшкининиң чурумнары чөпшээреевайн турар. Ол хирезинде Кызылдың автобустар чоруп турар төп кудумчуларынга 10—12 харлыг бичии уруглар чадаг-тергелерлиг хап турарын көрүп болур.

Хооркүүском болгаш хоорайның автоинспекция чери кудумчу шимчээшкининиң чурумнарын шыңгыы сагыырынче кичээнгейни күштелдирзе чогуур.

О. КИМ-ООЛ,
чолаачы.

Белен эвес

Сиген кезилдезиниң үези ам келген. Ындыг турбуже Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» колхозтун Эйлиг- Хем бригадазы сиген кезилдезинге белен эвес. Аът-биле сиген кезер 6 машиналарның чүгле 3-үн септээн, 4 аът дырбаастары, трактор-биле сиген кестирер 2 машиналар септеттинмээн. Аът херектелдери тус-тус кижилерде, оларның септелгези кылдынмаан. Хол кадыырлары, айыыр, дырбааш база белеткеттинмээн. Байдал мындыг турда бригадир эш Бүрбүзээн чүүү бодап турар ирги?

К. ООЛАК.

* * *

Сиген кезилдезинге белеткелди Танды районнуң «Революцияның чалбыыжы» колхозунда дыка четпес чорудуп турар. 15 сиген кезер машиналардан чүгле 4-түү септээн, а дырбааштар мырыңай септеттинмээн. Хол дырбааштары болгаш айыырлар четче эвес.

Ол ышкаш сиген ажаап алыышкынынга ажылдаар тракторларның септелгезин ам-даа дооспаан. Колхоз баштаар чери, ылангыя хову бригадазының бригадири эш Танов доп-дораан шиитпирлиг хемчег албас болза, ниитинин малынга четчир санныг чемнер белеткээр ажылга бергедээшкин таваржыры чайлаш чок.

В. ШОЙЛАА.

Амдыгааштан сагыш салыр

Эрткен өөредилге чылынга ниити белеткел үгээр эки болганындан кичээлдер үстү бээр база өске-даа бергедээшкиннер Барыын-Хемчик районнуң Хөнделен чели чыл школазынга турбаан.

Чаа өөредилге чылынга белеткелдин, септелге ажылын боттандырар хемчегленниң дугайын школада профвилел организациязының калбак хуралынга чугаалажып көрген. Анаа илеткелди школа директору эш А. Ооржак кылган.

Бүгү өөредилге чылының дургузунда четчир 1200 кубометр токпак ыяш тайгада белеткеттинген болгаш амгы үеде ону кидин-түлүк сөөртүп турар. Школаны, столоваяны, интернатты, чунар бажыңны, башкылар бажыңнарын белеткээр талазыбиле биче эвес ажылдар чоруттунар ужурлуг. Чүл дээрге школаны болгаш интернатты бүрүү-биле электрижидер, ол ышкаш чаа столоваяны, чунар бажыңны штукатуралаар, оларның печкаларын септээр. Башкылар чурттаар үш бажыңнарының крышаларын кылып, кладовкалардан эгелээш чаагайжыдылганың өске-даа үүлдерин четчелеп деривиир. Ооң-биле кады столоваяны. хлеб быжырар черни херимнээр болгаш кылза чогуур септелгениң өске-даа ажылдары хөй бооп турар.

Ынчаарга септелге чорударынга школаның дирекциязы, ажыл-агый эргелекчизи эш Манчын, ажылчыннар коллективи канчаар белеткеним алганыл? Амгы үедеги байдалды алгаш көөрге, септелгеге белеткел дыка кошкак. Чүл дээрге септелгеге ажыглаза чогуур тудуг материалдары белеткеттинмээн.

А. ДОПЧАА.

БҮГҮ ЧҮҮЛДЕР ТААРЫМЧАЛЫГ

Бир хонук хире ак чаъстап келген, ынчалза-даа эртенинде дымыраткан бичежек чаашкын чаа-ла аязып эгелеп турган. Олла үеде эртенги хүннүң хереллери бүргег кара-бора булуттарның аразындан деже бакылап үнүп келгеш, Чагытай хөлдүң кедээзинде, Танды-Уула сыныңың эдээнде, оялыктың чингир-ногаан хевирин улам-на өң киирипкен. Магалыг арыг агаар, чараш үнүш-бойдус аразынга, ылаңгыя турисчилерниң аян-чорук кылып, хөглүг хүннерин эрттиреринге таарымчалыг бо черге школачыларның мындыг байырлалын организастааны кымга өөрүнчүг эвес боор! Чыскаалдыр каккылап каан ак-ак майгыннар иштинден спортчу чиик хептерлиг оолдар, кыстар үнгүлеп кээп, аас-кежиктиң, чалыы назынныг байырлалын, аныяк өңнүктерниң ужуражылгазын эрттирер хүнге белеткеним эгелеп турганнар...

Аныяк өңнүктерниң найырал байырлалын бо чылын обласка бир-ле дугаарында аңаа ынчаар организастааны ол. Областың районнарындан чыглып келгилээн аныяк пионерлериниң болгаш турисчилериниң, спортчуларның хөй санныг төлээлекчилери Чагытайга ужуражыышкынга хөй үүлдү билип алганнар. Кызылдың школаларының болгаш Туранның эң дээре турисчилери аян чорухтун маршрудун шилип алырын, орукка чоруп билирин, майгын хап, аъш-чемни кылып белеткээрин, туристерниң маргылдааларын эрттирерин аңаа келген өөрүнге чугаалап берип турганнар. Каяадаа — майгыннарынга, хөглүг оюннар болгаш спортчу маргылдаалар үезинде олар бот-боттарындан хөйну билип алырынга сонуургалдыг турганнар, чүге дээрге дуржулга солчуушкуну оларның пионержи ажыл-хереэнге чаа базымны немеп, арга-мергежилдерни бээр.

Уругларның спортчу дадыгыышкынын бедиринче, оларның найыралчы хүнүн моон соңгаар доктаамал эрттиреринче угланган бо ужуражыышкынның эки белеткелин чүден көрүп болурул? Район бүрүзүнден келгеннер таарышкан ийик-хеп болгаш ап чоруур херектелдер-биле четчир санныг хандыртынган, Кызыл горпозунуң ажылдакчылары маңаа көжүп чоруур аъш-чем садыгларын эккелген, ында белен чем аймаа база сускун хөй болган. Областың национал театрының артистери «Шапито» деп театрын эккеп тургускаш, солун көнцерти көргүскен. Аңаа барган кижи бистиң келир үевис—аныяк салгакчыларның дугайында партия болгаш чазахтың улуг сагыш салыышкынының бир кеску хереченин дораан-на бодап кээр. Шынап-ла, канчап магадавас, өөрүвес боор: улуг сын эдээнде аргаыяш аразында мынча хире оолдар, уруглар чыглып келген хөглешкен, «Шапитонуң» иштинге хөй кижи концерт, кино көрүп олурарга, аңаа театрда ышкаш, бүгү талазы-биле таарымчалыг, уругларны чемгерер столовая ажылдакчылары-даа, тус-тус районнарның командаларының удуртукчулары-даа ол хүннерде дүн-хүн чок эрес-капшагай ажылдап чоруп турганнар.

Школачы найыралдың амгы эрткенин мурнунда бистиң обласка эртип турган спартакиадалар болгаш аныяк туристерниң слёттары-биле деңнээр болза, олардан организас болгаш хандырылга талазы-биле элээн ылгалып турар. Тожу районнуң турисчи, спортчу уруглары мурнундагы чылларда бодунуң районундан колдуунда үнмейн турган болза, ам олар боттарының чээрби ажыг төлээлекчилерин чорутканнар. Бай-Тайгадан болгаш Тес-Хемден келгеннериң саны бо чылын көвүүн.

БАЙЫРЛЫГ ШУГУМ ЧЫСКААЛЫНГА

Шугум чыскаалынга белеткээн шөл: индиржигеш, тук кедүрүп үндүрер чер, аныяк пионерлериниң болгаш турисчилериниң командалар аайы-биле чыскаалыр шөлчүгежи.

Найыралдың шугум чыскаалы үрер хөгжүмүнүң үделгези-биле эгелээн. Рапорттар бердинген. «Экии, аныяк пионерлер!», «Экии, аныяк туристер!» дээн байыр чедириишкининге олар: «Экии! Ура!», «Ура! Ура! Ура!» деп чиртиледир харылап турганнар. ОблОНО-нуң эргелекчизи эш Б. Болдур-оол аныяк өңнүктерниң найырал байырлалын таварыштыр оларга байыр чедирген болгаш областың школаларында пионер организацияларының, туристи отрядтарның ажылында чедиишкиннерниң дугайын чугаалаан. Школаның амыдырал-биле харылзаазын эжижиринге бистиң школаларывыс сөөлгү ийи чылдарда чаа-чаа чедиишкиннерни чедип алганнар. Кызылдың № 2, 7 школаларында, Бай-Тал, Туран, Тоора-Хем өртүмак школаларында болгаш өске-даа школаларда өөреникчилер бүдүрүлге бригадаларын организастап алган, боттарының дуржулга шөлдеринде-даа, колхозтарның, совхозтарның ажылдарында-даа идепкейлиг киржип турарлар. Туризмге ынакшылдыг, аян чорукка улуг сонуургалдыгларның отрядтары районнарда көвүдеп турар.

Бай-Тайга районнуң Бай-Тал өртүмак школазында өөреникчилериниң бүдүрүлге бригадазының бригадири Делег-оол Барад индиржигешке үүнү келген. «Бистиң бригадавыс амгы үеде «Тээли» совхозтуң кызыл-тазын, картофелин болгаш өске-даа ногааларын ажаап өстүржүрүнге киржип турар. Хүлээгевис улуг, ону ыяавыла күүседир бис. Удавас сиген кезилдези эгелээрге бистиң бригада совхозка 50 тонна сигенни кезип бээр»—деп, Делег-оол чугаалавышаан, ажыл-ишке мергежип өөрениринче, аңаа ынакшыырынче школачыларны кыйгырган.

Аныяк салгакчыларның байырлалының киржикчилеринге СЭКП обкомунуң секретары эш К. Шойгу, ВЛКСМ обкомунуң секретары эш В. Дорун-оол олар база байыр чедирип чүве чугаалааннар. В. И. Ленин аттыг пионер организациязының төрүттүнгениниң бээр 39 чыл оюнга турасказтан областың пионер организациязының байырлалы — «Уругларның найыралының» хүнү ынчаар эгелээн.

НАЙЫРАЛДЫҢ ҮННЕРИ

Бир майгынче бөлүк уруглар бар чорааннар. Оларның бирээзи магадап чугаалаан:

— Дүүнден бээр маңаа хемелеп-даа, сугга эштип-даа өөренип ап келдим, турисчилерге кончуула таарымчалыг чер-дир, уруглар.

— Мени база-ла хеме эжеринге өөредип турду, балыктап-даа турдувус—деп, оларның бирээзи демгизиниң чугаазынга каттыжып чугаалааш, уламчылаан. — Ынчаарга Тожудан келген турисчи уругларның майгынынга бараалам, чугаалажыыл, олар тергиин аңчылар, балыкчылар-ла болгай.

Олар тожу уруглар-биле танышка тыртып алганнар. Тоора-Хем өртүмак школазының 9-ку клазының өөреникчизи Бичен Танаа аныяк өңнүктеринге черинин агаар-бойдузун, колхозчуларының амыдырал-чурталгазын, школачыларының чайгы ажылдарының дугайын чугаалап олурган. Амгы үеде Тоора-Хем школазының 8—9 классчылары колхозтарның ногааларын өстүрериңге, мал-магаанын одарладып семиртириңге дузалажып турарлар. Биченниң өөренип турар школазы келир өөредилге чылындан эгелээш бүдүрүлге өөредилгелиг 11 чылдың школазы кылдыр эде тургустунар.

Тожуның турисчи болгаш спортчу уруглары-биле ынчаар ужуражып танышканы Өвүрнүң уруглларынга солун болгаш билип алыксанчыг болган. Бо дээрге маңаа болганчок-да таваржы бээр найыралдыг ужуражылганың чаңгыс чижээ-дир.

АЖЫЛ-ИШКЕ МЕРГЕЖИИР

Бай-Тайга районнуң Бай-Тал өртүмак школазының директору, ол школаның бүдүрүлге бригадазын баштап келген эш Т. Иргит-биле бистиң корреспондентивис чугаалашкан. Эш Иргиттиң харылаанды бо-дур:

— Школага өөреникчилериниң бүдүрүлге бригадазын организастап тургузар дугайында айтырыгны өөреникчилериниң комсомол организациязының хуралынга чугаалашкан. Уругларның киирген билдириишкиннерин комсомол хуралынга таныжып көргеш, 60 кижи составтыг бригаданы тургускан бис, аңаа өң эки өөредилгелиг, хөй-ниитичи уруглларны хүлээп алган.

«Тээли» совхоз биске 60 га черни быжыглап берген, ооң 50 газынга кызыл-тасты, 10 газынга картофельди чажып олурткаш, га бүрүзүнден 13 центнер кызыл-тасты, 100 центнер картофельди ажаап алырын хүлээнген. Комсомолчу Делег-оолга удурткан 20 өөреникчилер Мугур-Талда 50 га кызыл-тастың суггарылга системазын тургузары-биле Ооргудан эгелээш 10 га черге буганы казып үндүргеш, тараанды ийи улаа суггарганнар. Баштайгы суггарылгага, буга казып аштаарынга сески классчылар Өрге-Согар, Сюрек, Чапай, Агы, 9-ку класстан Хурал, Чамыр, Сенмит олар кызымаккай ажылдааннар. 9-ку классчы Танага удурткан картофель өстүрериниң бригадазы шөлге четчир санныг чемишчидилге өдекти төп, картофельди эки шынарлыг тарааннар. Ооң соонда бригаданың киржикчилери совхозтуң 500 ажыг хоюн кыргыырынга киришкеннер.

Амгы үеде оларның ажаап турары кызыл-тастың-даа, картофельдиң-даа үнүжү эки, суггат-биле хандыртынган.

Бүдүрүлге бригадазы бодунуң хүлээнип алган ажылын СЭКП-ниң XXII съездизинге школачы күш-ажылчы белек кылдыр тураскаадып турарлар.

(Уланчызы 4-кү арында).

ЧУРУКТА: Бай-Тал өртүмак школазының бүдүрүлге бригадазының чамдык кежигүннери.

КИЧЭЭНГЕЙНИҢ ТӨВҮНДЕ

Чадаана көдээ Советтин күүскомунуң хуралдары план ёзугаар эртип турар. Ол хуралдар партияның, чазактың чугула шиитпирлерин ажылчы чонга таныштырар болгаш амыдыралга боттандырар талазыбиле кылза чогуур ажылдарның, чоннуң амыдырал-чурталгазының, артель бүдүрүлгезиниң ажылынга колхозчуларның киржилгезиниң болгаш хөй-ниитиниң корум-чурумун сагыыр дугайында айтырыгларны чугаалажып, тодаргай шиитпирлерни үндүрүп турган.

Күүскомунуң хуралдарынга хөй-ниити организацияларының төлээдекчилерин, ылангыя дружина командазының командирин, эш-хуузунуң судунуң даргазын үргүлчү олуруштуруп турар. Олар күүскомунуң ажылынга улуг дээштиг дузаны көргүзүп турарлар. Колхозчуларның хуузунда малын организастыг кадатка ыяавыла киирер дугайында көдээ Советтиң сессиязының, күүскомунуң шиитпирлерин күүсетпейн келген хаматы И. Донгактың хуузунда малы колхозтуң чаа кидин үнүп чыдар тараазын базып, чип турганы дээш көдээ күүскомче шилчидерге, ону күүском 10 рубльге штрафтаан. Күүском хөй-ниитиниң корум-чурумун үреп, арагаалап, хулиганзыг үүлгедиглер кылып турган А. Ондарны, А. Ооржакты, Бурумааны, Чанчынмааны, Сайынны, Кавай-оолду болгаш ооңдад өскелерни эрге-чагырга хуузубиле шыңгыы сагындырган болгаш донгуткулаан, а чамдыктарынга күүскомнуң тускай шиитпирин ёзугаар доктааттынган хуусаада тускай күш-ажылды кылдырып эрттирип турган.

Аныяк оол Эрес-оол чүгле аморальдыг эвес, харын оор ёзунуң үүлгедиин база кылган. Ол бир-ле катап магазинден бир килограмм эт дензиледип алгаш, ооң өртээн төлевейн алгаш барган. ооң соонда Эрес-оол ол-ла магазинден костюм садып алыр дээш келгеш, 30 рубль өртектиг костюмну көрүп тура, «өртээн төлеп берилтим» деп чула мегелээш, чажырыткан чери база бар. Садыгжы оон чөптүг негелдени кылырга, Эрес-оол садыгжыже хулиганзыг халдаашкынны кылып эгелээн. Ынчап баарга, ону дружиначылар тудуп алгаш, ол айыылдыг үүлгедигген ону чарып алган.

Бистиң совет кижилер социалистиг хоойлу-дүрүмүү хажыдар, хөй-ниитинин корум-чурумун үрээр ужур-дужок үүлгедиглер-биле канчап-даа эптежип шыдавас болгаш ындыг чоруктар-биле кам-хайыра чок демиселди чорудар хүлээлгелиг. Бодунун үүлгедип турган хереэн Эрес-оол көдээ Советтин күүскомунуң хуралынга бүрүү-биле билинген. Эш-хуузунуң суду аныяк хамаатыны эдип-чазап, кижизидип алыр сорулга-биле шыңгыы хынаалданың аламда тургускан. Бир эвес ол база катап чүве бузуртаар, херек үүлгедир болза, хоойлу-дүрүм талазы-биле шыңгыы харыысалгага кирер апаарын аңаа сагындырган.

Күүскомнуң хуралынга, сессияга чугаалажыр айтырыгларны тодаргайлап хынаарынга болгаш белеткээринге күүскомнуң кежигүннери Д. Хомушку, М. Люндуп, Хаян-оол, Доктугу, активтер И. Айыжы, К. Очур-оол кончуг идепкейлиг киржип турар.

Д. ХЕРТЕК,
«Шынның» штаттан дашкаар корреспондентизи.

КОМБИНАТ ӨЗҮП ТУРАР

ВАРШАВА. (СЭТА). Чаз Гутада В. И. Ленин аттыг металлургия комбинадынга чоокку эрткен хүннерде 10-гу мартен суугуну ажыглалга киирген. Польшаның кара металлургиязының эн улуг бүдүрүлге чери ол комбинат чыл бүрүзүнде калбарып турар. Чыл бүрүде күчүзү 8 миллион тонна агломерат руда болур улуг агломерация фабриказының тудуушкуну аңаа чоокку үеде эгелээр. Агломерация фабриказының төлевилелин польша инженерлер ажылдап кылган. Ол фабрика—комбинаттың ийиги эолчэзинің тудуушкунунуң кезээ. Ийиги эолчегинің тудуушкуну дооштурга В. И. Ленин аттыг металлургия комбинады Польшаның улус ажыл-агыйынга чылда үш будун чартык миллион тонна хире канны бээр.

Айыыл чок чорук Чөвүлелинде

НЬЮ-ЙОРК. СЭТА-ның корреспондентизи Г. Васильевтиң дамчытканы: Кувейтиниң дугайында айтырыгны чугаалажып көөрү-биле Айыыл чок чорук Чөвүлелиниң хуралы июль 2-ниң кежээзинде болган. «Кувейтиниң чурт-девискээр талазы-биле хамаарышпас чоруунга Иракты талазындан кыжанығның дугайында» Англияның бижии, Иракты хамаарышпас болгаш айыыл чок чоруунга Англияның талазындан чепсектиг кыжаныышкынның дугайында Иракты бижии — мындыг ийи бижик Чөвүлелге келген.

Совет Эвилелиниң төлөлекчизи В. А. Зориниң демдеглээни болза, чоокку Чөөн чүкте болуушкуннарны англи бижикте тайылбырлаары бар дыннадыглар-биле каржы турар. Мындыг болза-даа ол районда байдал чидигленген чүве болганда, англи чепсектиг күштериниң кыжаныы-биле холбаштыр бо айтырыгны чугаалажып көөрүн Ирак дилээн ужурунда, Совет Эвилели Айыыл чок чорук Чөвүлелиниден бо айтырыгны чугаалажып көөрүнге удурланмайн турар дээрзин Зорин чугаалаан.

Кирген ийи дилег-биле холбаштыр Кувейтиде байдалдың дугайында айтырыгны чугаалажыл көөрүн Айыыл чок чорук Чөвүлели шиитпирлээн соонда дораан-на Айыыл чок чорук Чөвүлелиниң кежигүнү эвес Иракты төлөлекчизин хуралга чалап келдирген.

Бир дугаарында Англияның төлөлекчизи Патрик Дин санал берген. Кувейтиниң девискээринге англи чепсектиг күштериниң дужуртунган чоруун Иракты талазындан Кувейтиге «кыжаныг-биле» агартырын ол орадажып турган. Патрик Диннің чугаалаары болза, Кувейтиниң чагырыкчызы Англиядан дузалаачы дилээн болгаш Кувейт биле Англияның аразында бар дугуржулганы өзүгаар англи чазак бодунуң шериглерин Кувейтиниң девискээринче чоруткан чүве дээн. Кувейтиге «кыжаныг чайлаттынган» дораан-на шериглерни оортан үндүрер деп ол медеглээн.

Кувейтини долгандыр болуушкуннарның чидигленип турары-биле холбаштыр КАР-ның төлөзи Омар Лютфи бодунуң чазаның дүвүреп турарын илергейлээн. КАР-ның чазаа «ийи араб чуртларны чардыктырып турар чөрүлдээлериниң дугайын хараалдашкын-биле билген» болгаш ол чөрүлдээлер «араб улустарының принциптеринге болгаш чаңчылдарына дүүштүр» тайбың арга-биле таарыштыр шиитпирлеттинер дээрзинге идегеп турар. Иракта шериглериниң мөөнөзөшкининиң дугайында дыннадыгларга, а ол ышкаш англи шериг-далай флодунуң хөделиишкиннеринге КАР дүвүрөөн дээрзин Лютфи чугаалаан.

Иракты төлөлекчизи Пачачи мөөң чуртум шериглериниң кандыгда бурунгаар шимчөөшкининиң дугайында хемчеглерни албаан деп медеглээн. Шериглериниң бурунгаарлаашкынының дугайында меге дыннадыгларны Англия Кувейтиге бодунуң чепсектиг интервенциязын чажырарына ажыглаан деп ол чугаалаан. Ол айтырыгның төөгүзүнге доктаагаш, Иракты төлөзиниң медеглээни болза, Кувейтиге британ протекторатты тургузар дугайында 1899 чылдың кереэзи дүрүм өзүгаар эвес, чүге дээрге, Кувейт хаан чери ынчаарда Оттоман империяның составынга бактаан турган Басра можунуң кезии болуп турган.

Англия биле Кувейтиниң аразында чаа «кереэ» англи тергиидөөшкинин хевээр арттырарының ол-ла сорулгазын барымдаалап турар. Ол районда Англияның хөделиишкиннерин чүгле «нефть» деп чаңгыс сөсбиле тайылбырлап болур деп Пачачи чугаалаан.

Кувейтиниң районундан бодунуң шериглерин үндүрерин Англияга хүлөөдип турар шиитпирни Айыыл чок чорук Чөвүлели хүлөөп алыр дээрзинге идегелин Иракты төлөлекчизи илергейлээн.

„Соок дайынның" дорайтаан шаг-үелериниң өзүзу-биле

ВАШИНГТОН. СЭТА-ның корреспондентизи В. Вашедченконуң дамчытканы:

Каттышкан Штаттарда реаксылыг идегеттер чуртка дайын калчаараашкынының байдалын тургузар дээш күжеиишкиннерни ам салып турар. Мооң-биле кады олар Совет Эвилелиниң дугайында шын эвес медээлерни болгаш нүүлдөөшкинни калбаа-биле хөрлөөледип турар.

Германия-биле тайбың кереэзинің, аңаа үндезилээш барыын-берлин айтырыын шиитпирлээринің эргежок чугулазының дугайында Совет чазактың баштыңы Н. С. Хрущевтуң тодаргай болгаш билдингир медеглелдери турбуже, Вашингтонның политиктиг ажылдакчылары, конгрессменнер болгаш парлалга Совет Эвилели Барыын талаже «кыжаныр», дайын айыылы-биле үржүктүг кризисти күткүп турар» дээр чергелиг чүве-биле америк улусту төөредирин хүн келген тудум-на орадажып турар апарган. Олар «быжыг болур чорукту чүгле сөс кырынга эвес, харын база херек кырынга» илергейлээрин АКШ-тың чазаандан негеп, а эн харыысалга чок чамдык бөлүктер дайынга белеткениринче ажыы-биле кыйгырып турар.

«Күш дөгөөриниң» буурап дүшкен политиказының нептередикчизи АКШ-тың орадакчы президентизи чораан Никсон ышкаш ындыг идегеттерниң үну ол чаагай эвес кампанияда дыныалып турар. Эрткен неделяда хөй-хөй солуннарга парлаан үүлүүнге Никсон америк чазакты «шиитпир чок, кортук» деп бурууладып, «күштү ажыглаарынга улуг рольду илергейлээр» деп ону кыйгырып турган.

Оон дараазында июнь 24-те Миннеаполиске болган парлалга конференциязынга чүве чугаалап турган, Никсон Каттышкан Штаттар «дайындан чайлаар төлөзде дайының айыылынче баар ужурлуг» деп кыйгырып турган. Ол медеглел болза бодунун үезинде Д. Ф. Даллестің «чарлазны» дайының кезинге тендиннедир кылаштаарының» политиказының чүгле каталтаашкыны болур дээрзин билип алыры берге эвес-тир.

Конгрессмен (республиканчы, Нью-Йорк штат) Беккер «Берлинче киреринге хамаарышкан дугуржулгаларны орустарның чаңгыс тала-биле күш чок болдурарынга» Каттышкан Штаттар чөпшөөрешпес деп төлөлекчилер палатазы медеглээрин саналдап турар резолюцияны америк конгресске киирген. Ындыг янзылыг резолюцияны сенатор Джавитсон (республиканчы, Нью-Йорк штат) киирген.

Дүшкүүрлүг чоруктуң нарыыдаарынга улуг рольду америк парлалга ойнап турар. «Вашингтон пост энд таймс геральд» солун бодунун дипломаттыг хайгааракчызы Робертстің герман айтырымын бижээн хөй үүлдерин парлап үндүрген. Германия-биле тайбың кереэзин чарар дугайында Совет Эвилелиниң саналдары-биле холбаштыр ол үүлдериниң автору кандыг-бир «айыылдың» болгаш «дайынның кыжаныының» дугайын чулчуруп турар.

План ажыр күүсеттинген

ХАНОЙ. (СЭТА). Вьетнамның Демократтыг Республиказының үлетпүр талазы-биле ийиги чергенин хоорайы — Хайфоннуң күрүне үлетпүр бүдүрүлгелери чартык чылдың планын ажыр күүсеткен.

Вьетнамның информас агентилелиниң дыннадып турары-биле алырга, хоорайның күрүне бүдүрүлгелериниң үлетпүр продукциязының хемчээли эрткен чылдың ол-ла үези-биле деннээрге, бо чылдың 6 айларында 36,1 хуу көвүдээн.

Хайфонуң боттарының бүдүрүлге планнарын ажыр күүсеткен 43 бүдүрүлгелериниң ортузунда механиктиг завод, цемент заводу, чайырлыг кылыгларның фабриказы болгаш суднолар кылыр чер бар.

Үймээнчилер чугаалажыышкыннарны үзүп турар

СИЕНГ-КУАНГ (ЛАОС). (СЭТА). Лаос айтырының шиитпирлээриниң айтырыгларының талазы-биле чурттуң үш күштериниң удуртукчуларының Цюрихке кылган дугуржулгазынга Лаостуң чонунуң янзыбүрү бөлүктери байыр чедирип, ону деткип турар. Чоокта чаа Ван-Вьенгиге болган хөй кижи киржикчилиг митингиниң киржикчилери ол дугайын медеглеп турганнар. Боолаашкынны соксадыр дугайында дугуржулганы үреп турарын соксадырын, чурттуң иштики айтырыгларын таарыштыр шиитпирлээр талазы-биле үш талаларның конференциязының болуп турары Намонче бодунуң төлөлерин дедир чорударын Саваннакеттің үймээнчи болүүнден олар шиитпирлиг негеп турган.

Билдингенин өзүгаар алырга, үймээнчилериниң төлөлери конференцияның өөлчеглиг хуралынга база катап келбейн барган. Лаостуң дүрүм өзүгаар чазаның болгаш Нео Лао Хак Сат партияның төлөлериниң баштыңы журналистер-биле беседазынга удурланыкчы таланың ындыг чергелиг үүлгедиглерин буруу шапкан. Америк империалистерниң айтыышкының өзүгаар үймээнчи тала үш ызыгуур салгакчыларның чоокта чаа Цюрихке болган чугаалажыышкыннарынга чедип алган түннелдерин чок болдурарын орадажып турар.

Төлөлерниң баштыңының оон ыңай демдеглээни болза, хосталган районнарның-даа база ол ышкаш чурттуң түр эжелеттирген районнарының-даа чурттакчы чону Цюрихке кады кылган дыннадыгны бүрүү-биле деткип турар, Лаостуң иштики херектеринге америк холгаарлаашкынны доп-дораан соксадыр дээш демиселди лаос улус күштелдирер. Намонда конференцияга келирин болгаш үш ызыгуур салгакчыларының кады кылган дугуржулгазын амыдыралга дүрген боттандырар сорулга-биле боттуг чугаалажыышкыннарны эгелээрин удурланыкчы таладан олар негээн.

Улустуң талазынче

ХАНОЙ. (СЭТА). Мурнуу-вьетнам өзү-чурумнуң солдаттары улустуң талазынче кирип турар. Мурнуу-вьетнам патриоттарның «Хосталга» деп агентилелиниң дыннадымын өзүгаар алырга, Ка Мау можуда мурнуу-вьетнам шеригниң беш шериг албаныыдары боо-чепсээн тудуп алгаш, тура халыкчыларның талазынга чоокта чаа чедип келген. Ол районда ногодиньдьемчи солдаттар хөй санныг чепсекти патриоттарга чорудуп берген. Ийи солдаттар болгаш ийи офицерлер Мурнуу Вьетнамның Фонг-Динь можуда патриотчу күштеринге каттышкан.

АНЫЯК ӨҢНҮКТЕРНИҢ БАЙЫРЛАЛЫ

Тенниске ынактар база хөй болган...

АНЫЯК КҮШТҮҢ ШЕНЕЛДЕЛЕРИ

Тыва национал хүрешке бирги чер дээш хүрежир 16 аныяк мөгелер девип үнгеннер. Мөчек эзт-хангыр күдер-кара бир-ле оолче көрүкчүлер кичээнгейин угландырып, оон эптиг чараш хүрежирин магадап көрүп турганнар. Ол болза Шагаан-Арыг ортумак школазының өөреникчизи Кызыл-оол Кара-оол болган. Онагларын чиик-чиик октагылааш, аныяк мөге шуглүп үнген. Чүгле хүрешке эвес, а хол бөмбүүнге, баскетболга ынакшылдыг оолдун, өрес-кашпагай туристиниң маңаа тиилелгени чедип алганы таварылга эвес. Таңды районнуң Кочетов сес чыл школазының сес клазының өөреникчизи Оюн Бөгай-оол үжүүрлешкен. Оюннуң маңаа ийиги черни алганы болгаш оон командазының өске-даа оолдарының эки хүрешкени оларның командазынга хүреш талазы-биле бирги черни чаалап алырынга дузалаан. (Ортузунда чурукта) хүреш үезинде.

Туристилерниң-даа, балыктаарынга ынакшылдыларның-даа ынак хөлү Чагытай бо. Оон кырында эжинген хемелерде үш-үш кылдыр олургулапкан оолдар (адаанда чурукта) хемелерни дүрген болгаш күштүг эжип, маргылдажып киринкеннер. Маңаа баш бурунгаар эки шенелде негеттинер, ынчангаш кымның эки эжип билири, күжүн таарыштырары доктаар черге чедир тиилелгени хандырып болур турган. Туранның ортумак школазының командазының киржикчилери Дулов, Ермолаев, Бычков олар хемелээринге колдуунда-ла туристи походтар үезинде өөренгеннер. Бо удаада хемени дүрген чорудуп билириңге олар найыралдың хүнүнүң чемпионнары болганнар. Улуг-Хемниң командазының оолдары туранчыларга кааш-ла секунда четпейн ийиги черни чаалап алган. Олар база-ла моон мурнунда туристи походтар үезинде Енисейге хемелеп, эштип, өлөөн мергежип алганнар.

Оолдар, кыстарның спортчу ужуражыышкынга бут бөмбүүнге — уругларның техниктиг станциязының, дол бөмбүүнүн уруглар командаларындан— кызылчылар тиилекчилер болганнар. Школачыларның бо чылгы область спартакиадазының киржикчилери маңаа база өжөл, өрес-кашпагайларның спортчу оюнларын организаттаарынга иденкейлиг киржип, боттары ужуражыышкынарга эки ойнап билирин көргүскеннер.

Областың школачыларының бирги найыралчы байырлалы орай дүнеге чедир үргүлчүлээн. Ырлыг-шоорлуг бөлүк-бөлүк командалар дыттар шазында көктүштыктыг ажыкка чыглып кээп, боттарының организаттап эгелеп алганы бо найыралдың хүнүн пионержи одагның ажыдыышкыны-биле доосканнар. Аныяк чүректиниң, дөскелчок тура-соруктуглардың үнүнери одагны долгандыр тода дыныалып, карангыны өттүр Таңды сынының аргыяжынче чаңгыланып, тарап чоруп турган...

* * *

Уругларның найыралының хүнүн бистің области моон соңгаар организаттап эрттириниң болдунар аргалары барын бо ужуражыышкын көргүскен. Амгы бир дугаарында чамдык кылып болгу дег хемчеглер чоруттунуп шыдаттынмаан-даа болза, дараазында болур ийиги найыралчы чылдан эгелээш областың пионер организациязының ажылында чаа, мурнакчы аога-дуржулгаларны, туристи командаларның эн дээре походтарының эрткен оруун, оларның эки белеткелин пионерлерге таныштырып, пионер актив чилери-биле, өдөө ажыл-агыйның болгаш үлетпүрүнүң мурнакчылары-биле, литератураның болгаш чоан чүүлдүн ажылдакчылары-биле ужуражыышкыннарны маңаа организаттаары чугула. Чүгле спортчу азы туристи эвес, а амыдырал-биле оон мурнакчы чедиишкиннери-биле харылзышкан, оон өөренген ындыг найыралчы хүн пионерлериниң болгаш школачыларның келир үеги амыдырал-чурталгазынга, ажыл-хереэнге чаа базым болур ужуурлуг.

Сөзү А. Нугуурактыы.
Фотолары В. Лутковтуу.

Россияга Совет эрге-чагырга тургустунган сөөлүнде беш-ле ай болганда, 1918 чылдың апрель 17-де, Владимир Ильич Ленинниң адын салган «Өртке удур демиселдің күрүне хемчеглерин организаттаарының дугайында» ССРЭ-ниң Улус Комиссарларының Чөвүлелиниң Декреди парлаттынган, ССРЭ-ге өртке удур демиселдің үндезини ол декрет-биле салдынган.

Ол ленинчи декретти үндүргени таварылга эвес. Хаанныг Россияның үезинде өттүр коргунчуг ядаралдарны таварыштырып, өттен болуп турган когаралдар бир чылда 500—700 млн. алдын акша чедип турган. Ол үеде хөй-хөй хоорайларга суг хандырылгазы, өрт өжүрериниң техниктиг херекселдери чок турган болгаш өртке удур хемчеглер талазы-биле өөредилге черлери кончуг ховар турган.

Ынчаарда В. И. Ленинге баштаткан Совет чазак өртке удур практиктиг хемчеглерни удаа-дараа ап турган болгаш өртке удур ажыл чорудар органнарның ажылын сегидер, оларның дайынчы байдалын бедилер, ол органнарның ажылдакчыларының мергежилин бедидер хемчеглерни ап, үе-үелерде Кызыл Армияның хүрээлелиниден өртке удур ажылдакчыларны келдиргеш, оларны боттарының мергежээн ажылынга ажылдадыр дугайында шиитпирлерни база хүлээп ап турган. 1921 чылда Күш-ажылдың болгаш Оран камгалалының Чөвүлели бодунун докладынга мынча деп бижээн: «РСФСР-де өртке удур камгалалдың хереэниң оныза ужур-дузалын көргеш, Күш-ажыл болгаш Оран камгалалының Чөвүлелиниң докладыры болза, өртке удур эргелдің органнарынга хүлээткен сорулгаларны эки күүсеткен база өртке удур организацияларның ажылын шупгузун шалыпчы деп санаар». Бо чоруттунган хемчеглерни бүгү чон чүүлдүгзүнүн деткээн. Оон мурнунда чылдар-биле дениээрге, 1921—1922 чылдарда өттүрниң саны дыка эвээжээн.

Өртке удур демиселдің күрүне хемчеглерин организаттаарының дугайында ленинчи декрет бөгүн бодунун ужур-дузазын чидирбээн. Амгы үеде ССРЭ-ниң болгаш РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелдери, СЭКП Төп Комитеди чурттуң улус ажыл-агыйының объектилеринге өрт болу бээр чорукту болдурбас дээш демиселди күштелдирер талазы-биле чугула шиитпирлерни үндүрүп турар. Совет чазак болгаш партияның Төп Комитеди өртке удур хемчеглерни алыр дугайында чүгле иштики херектер органнарынга даскан эвес, харын чер-чер Советтеринге, улус ажыл-агыйының органнарынга, бүдүрүлге, албан черлериниң, колхозтарның, совхозтарның удуртукчуларынга хүлээдип, өртке удур демисел — бүгү чонуң хереэ деп совет кижилерни кыйгырып турар.

Амгы үеде бистің области өртке удур демисел дугайында улуг сорулгалар салдынган. Бистің областың үндезин чурттахчылары мурнунда көшкүн чуртталгалыг чораан болза, ам сууржаан, школаларлыг, эмнелелерлиг, клубтарлыг, электростанцияларлыг, киноустановкаларлыг, янзы-бүрү складтарлыг, магазиннерлиг, хөй-хөй фермаларлыг колхоз, совхоз суурлары областың бүгү булуннарында хөйү-биле тургустунган. Область төвү—Кызыл хоорайда, районнар төптеринде бүдүрүлгенин, өөредилге, эмнелге черлеринин, культура-амыдыралдың тудуглары дыка хөй апарган. Коммунизм тургузуушкунун калбартып турар үеде области Бүгү-эвилел ужур-дузалыг «Тыва кобальт», «Тыва даг-дүгү» комбинаттарның тудуглары, суурлары калбарып турар.

Суурларны, тудугларны, социалистиг өнчүнү база хамаатыларның хуудa хөренгизин өттен камгалаар дээш бүгү чонуң серемчилелин кезээде бедидери, кижи бүрүзүнүн кичээнгейин өрттү болдурбас дээш демиселче угландырары эн-не чугула үүл болур. Чамдык кем-херек үүлгеткен идегеттер, социалистиг өнчүнүң самчыгдакчылары, оорлакчылар, өлүрүкчүлер, дээрбечи үптекчилер боттарының кемниг херектерин чажырар дээш оран-саваларны, албан черлерин, конторларны, чурталга бажыңнарын болгаш өскелерни-даа өртедип-хуюктаарын орадажып турган таварылгалар турганын совет кижилер уттуп болбас.

Сөөлгү ийи чылда өттүрниң саны области көвүдеп турар. Чижээ, 1959 чылга деннээрге, 1960 чылда өттүрниң саны 69 хуу өскен болгаш оон уржуундан болган когаралдар база хөй. 1961 чылдың беш айлар дургузунда болган өттүрниң саны 1960 чылдың беш айлар иштинде болганындан шоолуг эвес кызырылган.

1960 чыл дургузунда болган өттүрниң чылдагааны бүдүрүлгеге отту овазырымча чок көргенинден, печкаларның үрелик черлеринден болгаш оларны ажыглап турар үеде өртке удур чурумну сагыыаныдан, бичии уругларның от-биле үрелдежиринден, бүдүрүлге дериглериниң үрелик чоруудан, электри четкилериниң, херекселдериниң үрелик болганындан болгаш оон-даа өске таварылгалардан болган. Өдөө ажыл-агыйның область эргелелиниң, облпотребсоюзтуң, областың улус өөредилге килдизинин, облкомхозтуң, чурт улетпүр эргелелиниң, областың культура эргелелиниң системаларынга өрт үнер чоруктар болганчокла таваржып тургулаанын демдеглезе чогуур.

Бүдүрүлге, албан черлериниң, колхозтарның, совхозтарның, удуртукчуларынга өрт айыылынга улуг чурумнарны шынгыы сагыыр, өттүрни болдурбас дугайында областың партия, совет органнары удаа-дараа айтыышкыннарны берген болгаш чогуур шиитпирлерни үндүрген.

1961 чылдың апрельдің 24-те—областың улус ажыл-агыйының объектилеринге өртке удур хемчеглериниң байдалының хөй-ниити көрүлдезин өттүрер дугайында облкүүскомнуң тускай шиитпирни үндүрген. Бо шиитпирни өзүгаар айытқан көрүлдени организаттап, удуртуп эрттирери-биле облкүүскомнуң даргазының орадакчызы өш Н. Коссов даргалаан область комиссиязын турган болгаш Кызыл хоорайда, районнарда хоорайкүүскомнарның шугуму-биле комиссиялар база тургустунган. Көрүлдениң кол сорулгазы болза, өртке удур командаларның, дружиналарның дайынчы чоруун бедидери, оларның ажылдакчыларының мергежилин көдүреринге идиг бээри, өртке удур хемчеглерни күүседир дээш улус ажыл-агыйының объектилериндe байдалды үндезинибиле эжижидери болур.

Көрүлдени бо чылдың июльдун төнчүзүнге чедир чорудар. Ук көрүлдени эки организаттап эрттирер дээш хоорай, район күүскомнары боттуг хемчеглерни ап, шыырак составтыг комиссияларны тургузуп, бүдүрүлге, колхоз, совхоз, албан черлериниң удуртукчуларындан болгаш өртке удур камгалал органнарындан негелдени шынгыырадып турар. Барыын-Хемчик (даргазы эш Даваадор), Улуг-Хем (даргазы эш Даржаа) райкүүскомнар ындыг хемчеглерни алган. Бо чугула ажылды Бии-Хем райкүүском (даргазы эш Байыр-оол) чогуур негелдезинге чедир организаттавайн турар. Районда көрүлде эрттирер комиссияның даргазынга өртке удур инспектор кижини томуйлаары ол ажылга удуртулганы, айтыышкыннарны бээринге таарымчалыг эвес болган. Бо районда өттүр база-ла болгулап турарын айтыр ужурлуг. Чижээ, 1960 чылдың төнчүзүнде «Өөк» совхозтуң магазини өртенген, оон уржуундан 700 муң рубльдің (эрги акша-биле) когаралы таварышкан.

Бүдүрүлге, албан черлериниң, колхозтарның, совхозтарның удуртукчулары боттарының удуртулгазында турар черлериниң өртке удур хемчеглерин боттандырар болгаш бо ажылды харыылаар ужурлуг. Өрт өжүрер херекселдерни (демир хүүректерни, кускун хаайларны, узун тыртпаларны, демир хуунарны, алезиниг хааржактарны, кидистерни, ломнарны, суглуг досхаарларны) үргүлчү белен тургузар.

Колхозтар, совхозтар, бүдүрүлгелер, чамдык албан черлери өртке удур деполарны, кажааларны, суглуг оңгарларны белеткеп алыры чугула. Өрт айыылын болдурбас хемчеглер дугайында сургаалдаларны, семинарларны таныыылдар, одакчылар, аштакчылар-биле үргүлчү чорудар херек. Печкаларны, плиталарны база оларның ыш үнер хоолайларын, электри удаазыннарын үрелик эвес, үргүлчү бүдүн тургузары неттинип турар. Демир печкаларны, керосинкаларны, керогазтарны шуут ажыглавас болза эки.

Дүрген кывар материалдарны — керосинни, солярканы, пөс аймаан, ыышты, саазынны болгаш оон-даа өскелерни печкалар чоогунга тургузуп болбас. Одап каан печкаларны, электроплиталарны хайгаарал чок каап болбас. Серенгилер, от кезектери-биле уругларны ойнадып болбазы, уругларның от-биле ойнаарын шуут соксадыры өртке удур корумчурумну сагыырының база бир чугула үүлү болур.

Өртке удур демисел — бүгү-ниитиниң хереэ. Күрүненің, хөй-ниитиниң социалистиг өнчүзүн, хамаатыларның хуузунда хөренгизин камгалаары дээш бүгү чонуң өртке удур кичээнгейи, демисели кедүрүлзүн. Өрт айыылының онза хоралыының, аңаа удур демиселдің дугайында лекцияларны, беседаларны, көскү агитацияны чон ортузунга калбартыр. Колхоз, совхоз бүрүзүнде, бүдүрүлге, чамдык албан черлеринде эки-туранның өртке удур дружиналары колдуунда тургустунган болза-даа, чамдык черлерде, ылангыя чаа совхозтарда тургустунмаан, бар дружиналар дайынчы байдалда эвес. Ынчангаш оларның ажылын сегидер, дайынчы чоруун бедидер сорулгалыг, чазак докладалын өзүгаар өртке удур дружиначылар тускай хеп-биле хандырытынган турар. Партия, совет, комсомол, профэвилел, культура-чырыдыышкын, улус өөредилге, өдөө ажыл-агый, садыг активчилериниң тургустунган штаттан дашкаар өртке удур инспекторларның ажылын эжижидери өртке удур камгалал органнарындан шыңгыы негеттинип турар.

РСФСР-ниң Улус чырыдыышкын болгаш Иштики херектер министерстволарының ВЛКСМ Төп Комитеди-биле чөпшөөрешкеш бадылааны «Уругларның өртке удур эки-туранын дружиналарының дугайында» дүрүмну өзүгаар школа-интернат, школа, өскүстер бажыңы бүрүзүнге уруглар дружиналарын тургузар ужурлуг. Ол болза күрүненің, хөй-ниитиниң социалистиг өнчүзүн болгаш хамаатыларның хууда хөренгизин өрт айыылындан камгалаарының хереэнге бистің чаштарывысты бичиизинден тура кижизидип турары ол болур. Ындыг дружиналар областың школаларында, интернаттарында, уруглар бажыңнарында амдыысында тургустунмаан. Моон соңгаар ындыг дружиналарны тургузар болгаш бар дружиналарның ажылын үндезинибиле сегидер дугайында шиитпирлиг хемчеглерни алыры өртке удур камгалалдың болгаш улус чырыдыышкын органнарының дорт хүлээлгези болур.

Кала-даа өрт үнер чорукту болдурбайн барып болур бүгү аргалар бисте бар. Өттер үнер чорук чүгле өнчү-хөренгиге когаралдарны чедирип турар эвес, харын кижилерниң амы-тынынга-даа когарал чедирип болур дээрзин совет кижилер медерелдии-биле билип турар. Ынчангаш өттерни кажан-даа болдурбазы-биле бүгү улустуң демиселди калбарар ужурлуг.

В. САМБА,
тывоблкүүскомнуң иштики херектер эргелелиниң начальнигиниң орадакчызы.

ОБЛАСКА АГААР-БОЙДУСТУҢ БАЙДАЛЫ

Бөгүн областа шөкар булуттар-лыг, чазашкын шоолуг өвес хүн болур. Чамдык черлерге дидирзөшкиннер. Хат өй-тавында, мурнуучөөн чүк угланыышкыныг. Агаарның температуразы: областа—25—30, а Кызылга—27—29 градус чылыг.

Редактор Д. Б. БАЙЫР-ООЛ.

КИНОТЕАТРЛАРГА

БӨГҮН

«ВЛКСМ-НИҢ 30 ЧЫЛЫ» (улуг залга): «Максим Перепелица»—11.30, 1.30 шактарда. «Телеграммалар» — 3.30, 5.30, 7.30, 9.30 шактарда. (бичe залга): «Кичээнгейлиг, кырган ава» —4.30, 6.30, 8.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Кобра сулчээзи»—11.15, 1.15, 3.15 шактарда. «Амыдырал эгелээр»—5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

«ВОСТОК»: «Матрос Чижик»—1 шакта. «Орук баксыраан үеде» — 3.15, 5.15, 9.15 шактарда. «Бистің Никита Сергеевичивис»—7.15 шакта.

ЧАПЫГЫ КИНОТЕАТРГА: «Балтийниң дээри» (2-ги кезээ)—5, 7, 9 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажын № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 24-63, редакторнуң орадакчызының 35-24, пропаганда килдизинин 23-54, харыысалгалыг секретарының болгаш харыысалгалыг дежурныйның 23-35, өдөө ажыл-агый үлетпүр болгаш транспорт килдистеринин 25-38, партийжи амыдырал болгаш культура амыдырал килдистеринин 37-13, иштики информация килдизинин 20-60, чагаа болгаш совет тургузуг килдистерининг 21-27, литажылдакчыларның 22-64, бухгалтерияның 31-75, корректорларның 21-47. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

ТС—00399. Чагыг № 1443. Культура эргелелиниң типографиязы.